

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Romano Roko Klingerio
V kurso, taikomosios jurisprudencijos
studijų šakos studento

Magistro darbas

Dalijimosi ekonomikos teisiniai iššūkiai

Vadovas: Lekt. dr. Johanas Baltrimas
Recenzentė: Asist. dr. Agnė Juškevičiūtė-Vilienė

Vilnius
2020

TURINYS

TURINYS	1
IŽANGA	2
1. DALIJIMOSI EKONOMIKOS TEORINIAI ASPEKTAI	5
1.1. Dalijimosi ekonomikos samprata	5
1.2. Dalijimosi ekonomikos rūšys	8
1.3. Dalijimosi ekonomikos ir tradicinės ekonomikos skirtumai.....	10
2. DALIJIMOSI EKONOMIKA PAGRĪSTŲ VERSLO MODELIŲ TEISINIS REGULIAVIMAS	14
2.1. Reguliacinė aplinka Lietuvos Respublikoje	14
2.2. Reguliacinė aplinka Jungtinėse Amerikos Valstijose	21
3. ESAMO TEISINIO REGULIAVIMO KELIAM IŠŠŪKIAI DALIJIMOSI EKONOMIKA PAGRĪSTIEMS VERSLO MODELIAIS	26
3.1. Iššūkiai Jungtinėse Amerikos Valstijose.....	26
3.2. Iššūkiai Europoje ir Lietuvoje	32
4. PERTEKLINIO TEISINIO REGULIAVIMO ANALIZĖ EKONOMINĖS TEISĖS MOKYKLOS POŽIŪRIU	38
IŠVADOS	47
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	49
SANTRAUKA	58
SUMMARY	59

IŽANGA

Temos aktualumas. 2019–ieji metai nepaliko abejingų, dalijimosi ekonomika grįstų verslo subjektų proveržis dar kartą įrodė inovacijų pranašumą ir jų teikiamas galimybes. Lietuva pirmą kartą išvydo tikrą vienaragį¹, 1 milijardo vertės startuolį (angl. *start-up*) – „Vinted“, kurio verslo pagrindas yra paremtas dalijimosi ekonomika (angl. *sharing economy*). Dalijimasis, kaip ekonominis modelis, yra laikomas didžiuliu fenomenu ar net ekonomikos avangardu, tačiau dalijimasis yra gerokai senesnis ekonominis pavyzdys. Dar vėlyvojo paleolito laikotarpiu medžiotojai dalinosi savo laimikiu su kitais gentainiais mainais gaudami iš titnago pagamintų ginklų², o senovės Romos laikais didikai dalindavosi savo privačiomis termomis su kitais miesto gyventojais už papildomą atlygį³. Šių dienų visuomenėje dalijimosi reiškinys atgijo ir technologijų dėka tapo visiškai globalus. Ketvirtoji pramonės revoliucija industrializacijos vaidmenį nustumdama į antrą planą atnešė „peer-to-peer“ technologiją, kurios dėka kiekvienas interneto vartotojas turi galimybę dalintis jo įrenginyje sukaupta informacija ir failais⁴. Ši technologija padėjo pagrindą materialių daiktų, būstų ar pinigų dalijimuisi. Naudodami išmaniuosius įrenginius, asmenys gali pasiekti dalijimosi platformų operatorius ir naudotis jų teikiamomis privilegijomis, kurios yra gerokai pigesnės negu tradicinių verslų siūlomos paslaugos, pvz. trumpalaikė būsto nuoma keliaujant. Naudojantis dalijimosi platformų operatorių paslaugomis keliaujantis asmuo, komforto ir lokacijos prasme, gali apsisistoti viešbučiams prilyginamuose apartamentuose, kurių finansinis patrauklumas bus gerokai didesnis, arba naudotis pavežėju, o ne taksi paslaugomis, o gal pirkti šiek tiek padėvėtus, bet žymių dizainerių rūbus, kurių įprastai negalėtų sau leisti. Visas šias ir dar daugelį kitų galimybių suteikia elementarus dalijimasis, tas pats paleolito laikų dalijimasis socialioje ir civilizuotoje visuomenėje, įgavęs visai kitokį atspalvį, kuris leidžia individui pasijusti, iš vienos pusės galinčiu sau leisti, o iš kitos – galinčiu užsidirbti. Dalijimasis yra labai svarbus socialinis reiškinys, kurį visi jau buvo spėję pamiršti, o kai mes kalbame apie dalijimąsi kaip ekonominį reiškinį, yra labai svarbu identifikuoti iš to kylančias rizikas, naudą, o visų

¹ Vienaragis – pradedantysis technologijomis grįstas verslas, kurio vertė lygi arba viršija 1 milijardą eurų.

² GIRININKAS, A., DUBONIS, A., KIAUPA, Z., KIAUPIENĖ, J., LAURINAVIČIUS, Č., MIKNYS, R., SLIESORIŪNAS, G., ZABIELA, G. Akmens amžius ir ankstyvasis metalų laikotarpis. *Iš Lietuvos istorija*. Vilnius: Baltos lankos, 2005, p. 43-45.

³ F. B. MCMANUS. Roman Baths. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vroma.org/~bmcmanus/baths.html>>.

⁴ DAVIDSON, A. Social Media and Electronic Commerce Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, p. 137.

svarbiausia – teisinius iššūkius, kurie teisinėje valstybėje gali nulemti visą naujai besivystančios ekonomikos krypties raidą.

Darbo objektas. Šio darbo objektas yra dalijimosi ekonomika pagrįstiems verslo modeliams kylantys teisiniai iššūkiai.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra identifikuoti dalijimosi ekonomika pagrįstiems verslo modeliams kylančius svarbiausius teisinius iššūkius bei nustatyti jų reikšmę dalijimosi ekonomikos subjektams ir jų verslo raidai.

Darbo uždaviniai. Norint įgyvendinti rašto darbe užsibrėžtą tikslą, iškelti šie uždaviniai:

1. Siekiant tinkamai įgyvendinti tolimesnius uždavinius, apibrėžti dalijimosi ekonomiką ir jos išskirtinius bruožus, nustatyti dalijimosi ekonomikos rūšis bei dalijimosi ir tradicinės ekonomikos skirtumus;
2. Išanalizuoti dalijimosi ekonomika pagrįstų verslo modelių teisinį reguliavimą Lietuvos Respublikoje bei Jungtinėse Amerikos Valstijose;
3. Identifikuoti esamo teisinio reguliavimo keliamus iššūkius dalijimosi ekonomika pagrįstiems verslo modeliams;
4. Remiantis ekonomine teisės mokykla pagrįsti identifikuotų iššūkių svarbą teisei kaip reguliacinei priemonei.

Darbe naudojami metodai. Pagrindiniai darbe naudojami metodai yra sisteminis ir dokumentų analizės, kuriais remiantis yra siekiama išanalizuoti aktualijas, kylančias iš pateiktos temos problematikos, ir teisės normas bei teismų sprendimus, reguliuojančius dalijimosi ekonomikos subjektų veiklą, atskleisti jų taikymo ypatumus ir spragas. Darbe taip pat naudojamas lyginamasis metodas, kurio pagalba palyginami tradicinės bei dalijimosi ekonomikos reguliaciniai ypatumai. Darbe pakankamai plačiai naudojamas ir ekonominės analizės metodas, kurio dėka yra įvertinami ekonominiai padariniai, kylantys dalijimosi ekonomikos subjektams dėl esamo reguliavimo.

Darbo originalumas. Dalijimosi ekonomikos teisinių iššūkių tema tiek Lietuvos, tiek užsienio teisės mokslininkų darbuose išsamiai analizuota nebuvo. Dalijimosi ekonomikos reguliavimą bei teisinę paradigmą plačiausiu mastu yra analizavę mokslininkai V. Katz, R. A. Kaplan, A. Erez, tačiau šių autorių darbai visais atvejais identifikuodavo dalijimosi ekonomikos reguliacines spragas, o ne pačiai dalijimosi ekonomikai kylančius iššūkius. Lietuvos teisės mokslininkų darbų, kiek autoriui žinoma, dalijimosi ekonomikos tema beveik nėra, paminėtinas tik 2019 m. leidinyje „Teisės mokslo pavasaris“ publikuotas straipsnis apie dalijimosi ekonomikos keliamus iššūkius Lietuvos teisei sistemai. Straipsnyje didžiausia dalis orientuota į iš darbo teisės kylančius iššūkius,

kurie yra nukreipti į reguliavimo stoką, kai tuo tarpu šis darbas yra nukreipiamas į reguliavimą, kuris kelia iššūkius dalijimosi ekonomikai. Per pastaruosius penkis metus Vilniaus universitete teisės fakultete su dalijimosi ekonomika susijusiomis temomis, autoriaus žiniomis, nebuvo parašytas nei vienas magistro darbas. Tiesa, Vytauto Didžiojo universiteto teisės fakultete 2017 m. buvo apsigintas magistro darbas, susijęs su dalijimosi ekonomika. Darbas buvo parengtas E. Balionytės, o jo tema – „Ar dalijimosi ekonomika nepažeidžia sąžiningos konkurencijos?“. Iš pirmiau pateiktos informacijos galime daryti išvadą, kad per pastaruosius penkis metus nebuvo apgintas nei vienas magistro darbas, analizuojantis būtent dalijimosi ekonomikai kylančius teisinius iššūkius.

Svarbiausi naudoti šaltiniai. Rašant šį magistro darbą remiamasi įvairiais tarptautiniais šaltiniais, Lietuvos Respublikos teisės aktais, teisės mokslininkų publikacijomis bei teismų praktika. Svarbiausiais teisės aktais šiame darbe laikytini Kalifornijos Asamblėjos Įstatymas Nr. 5, Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos kelių transporto kodeksas bei Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas. Esminiai šiame darbe naudoti teisės mokslininkų darbai yra šie: R. A. Posnerio knyga „Economic Analysis of Law“, V. Katz leidinys „Regulating the Sharing Economy“ bei A. Juškevičiūtės-Vilienės daktaro disertacija „Asmens ūkinės veiklos laisvės konstituciniai pagrindai Lietuvoje: ekonominės, istorinės ir lyginamosios įžvalgos“. Darbe taip pat remiamasi Europos Sąjungos teisingumo teismo bylomis, susijusiomis su dalijimosi ekonomika pagrįstais verslais, bei Kalifornijos valstijos aukščiausiojo teismo byla, nukreipta į dalijimosi ekonomikos subjektus.

1. DALIJIMOSI EKONOMIKOS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Dalijimosi ekonomikos samprata

Dalijimosi ekonomikos samprata apima verslo modelius, kurių veikla vykdoma pasitelkiant bendradarbiavimo platformas, kurių pagalba sukuriama atvira rinka laikinam prekių ir paslaugų, kurias dažnai teikia privatūs asmenys, naudojimui⁵. Naudojantis tokiais dalijimosi ekonomikos verslo modeliais pagrįstomis platformomis (angl. *peer-to-peer*) asmenys keičiasi prekėmis, paslaugomis, erdve ir pinigais vieni su kitais, dėl to tai tampa gerokai pigesne alternatyva lyginant su lygiavertėmis paslaugomis, gaunamomis iš tradicinių įmonių⁶. Svarbu pažymėti ir tai, kad, sudarant dalijimosi ekonomikos sandorius, nuosavybės teisės paprastai neperleidžiamos, o tokie sandoriai gali būti atliekami siekiant pelno arba jo nesiekiant⁷.

Dalijimosi ekonomikos unikalumas yra vykstančių reguliacinių debatų pagrindas⁸. Daugelis dalijimosi ekonomikos kritikų teigia, kad dalijimosi ekonomika, kaip nauja verslo struktūra, apskritai neegzistuoja. Ši kritika yra paremta dalijimosi ekonomikos verslo modelio prilyginimu tradiciniams verslo modeliams, taip siekiant vaizduoti jį kaip menkai užmaskuotą esamo reguliavimo vengimą ir kaštų taupymą⁹. Kita pusė dalijimosi ekonomiką vertina gerokai palankiau, atkreipdami dėmesį į tai, kad būtent dėl dalijimosi ekonomikos verslo modelio išskirtinumo galiojančios reguliacinės sistemos veikia įdingai ir nesukuria net minimalaus teisinio balanso, todėl dalijimosi verslo modeliais pagrįstiems subjektams reikalingas specialus reguliacinis režimas¹⁰. Žvelgiant praktiniu aspektu, dalijimosi ekonomikos modelis apima įprastas esamų internetinių verslų galimybes, taip pat suteikia naujas galimybes jų funkcijų įgyvendinimui. Šioje dalyje bus išskiriami trys

⁵ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Europos bendro vartojimo ekonomikos darbotvarkė. 2016, nr. 356. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/LT/COM-2016-356-F1-LT-MAIN-PART-1.PDF>> p. 3.

⁶ ALONI, E. Pluralizing the Sharing Economy. Washington: Washington Law Review, 2016, p. 1410.

⁷ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Europos bendro vartojimo ekonomikos darbotvarkė. 2016, nr. 356. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/LT/COM-2016-356-F1-LT-MAIN-PART-1.PDF>> p. 3.

⁸ KATZ, V. Regulating the sharing economy. Berkeley: Berkeley Technology Law Journal, 2016, p. 1070.

⁹ SLEE, T. Sharing and Caring. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.jacobinmag.com/2014/01/sharing-and-caring/>>.

¹⁰ KAPLAN, A. R. Regulation and the Sharing Economy. New York: New Your Law Journal, 2014. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.paulweiss.com/media/2561266/21july14_nylj.pdf>.

dalijimosi ekonomikos modeliu paremtų verslų svarbiausi aspektai, kurie išskiria juos iš visų kitų verslų: 1) dalijimosi platformos veikia kaip internetiniai tarpininkai; 2) dalijimosi platformos yra „peer-to-peer” paslaugų prekybos vietos; 3) dalijimosi platformos sumažina sandorių išlaidas.

Dalijimosi platformos, veikiančios kaip internetiniai tarpininkai. Visų pirma vertėtų pabrėžti tai, kad dauguma dalijimosi platformų veikia kaip internetiniai portalai (angl. *websites*) arba mobiliosios aplikacijos (angl. *app*), tačiau skirtingai nuo internetinių parduotuvių svetainių, dalijimosi platformos nėra tiesioginiai paslaugų teikėjai. Vietoje tiesioginių pardavimų, dalijimosi platformos leidžia paslaugų ar prekių pirkėjams (vartotojams) tiesiogiai susisiekti su paslaugų ar prekių pardavėjais (tiekJais) ir sudaryti sandorius jiems fiziškai juose nedalyvaujant. Kaip pavyzdį galime naudoti lietuviškąją ir visame pasaulyje didžiulio pripažinimo sulaukusią dalijimosi platformą „Vinted”, kuri sujungia dėvėtų rūbų ir aksesuarų pardavėjus su pirkėjais bei užtikrina sklandų ir saugų pirkimo – pardavimo sandorio įgyvendinimą. „Vinted” pati nepardavinėja dėvėtų rūbų ar aksesuarų, taip pat neteikia šios paslaugos tretiesiems juridiniams asmenims, kurie užsiima rūbų prekyba¹¹. Kritinis skirtumas tarp dalijimosi platformų ir kitų internetinių paslaugų teikėjų priklauso ne tik nuo paslaugų pobūdžio ar įtrauktų šalių, bet ir nuo to, kiek ir kaip platforma kontroliuoja kiekvieno sandorio įgyvendinimą¹². „Vinted” dalijimosi platforma yra nemokama, o jų ekonominis verslo modelis yra paremtas „premium” paslaugomis, t. y. skelbimo įdėjimas šioje platformoje nekainuoja nieko, tačiau jo iškėlimo į pardavimų lentos viršų kaina svyruoja nuo 0,95 iki 2,5 eurų¹³. Taip pat gali būti pritaikoma tiesioginės rinkodaros paslauga, kuri, remiantis tam pritaikytų algoritmų pagalba, reklamuos tiekėjo parduodamus drabužius vartotojui¹⁴.

Dalijimosi ekonomika pagrįsti verslo subjektai patenka į spektro vidurį tarp pasyvių reklamos skelbimo internetinių portalų ir tiesioginių paslaugų teikėjų¹⁵. Reklamos skelbimo internetiniai portalai pasilieka sau teisę pašalinti skelbimus, tačiau pateikia minimalius skelbimo formos ir turinio reikalavimus¹⁶. Tokios platformos neturi darbo santykių su paslaugų teikėjais bei jokių finansinių įsipareigojimų dėl kurio nors konkretaus

¹¹ „Vinted” bendrosios naudojimosi taisyklės. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vinted.lt/terms_and_conditions>.

¹² U.S. United States District Court District of Massachusetts. 2014 m. kovo 27 d. Nr. 13-10769-NMG. Bos. Cab Dispatch, Inc. v. Uber Techs., Inc. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://casetext.com/case/bos-cab-dispatch-inc-v-uber-techs-1>>.

¹³ „Vinted” kainoraštis. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vinted.lt/pricelist>>.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ KATZ, V. Regulating the sharing economy. Berkeley: Berkeley Technology Law Journal, 2016, p. 1072.

¹⁶ „Skelbiu.lt” bendrosios naudojimosi taisyklės. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.skelbiu.lt/pagalba.html>>.

sandorio įgyvendinimo. Priešingai nei reklamos skelbimų internetiniai portalai, tiesioginiai paslaugų teikėjai visiškai kontroliuoja skelbimų turinį ir sąrašus, juos taip pat sieja darbo santykiai su paslaugas teikiančiais asmenimis ir finansiniai įsipareigojimai įgyvendinti sandorį. Šiuo atveju dalijimosi platformos siekia kiek galima labiau sumažinti savo atsakomybę, teikiamas paslaugas charakterizuodami kaip artimą ekvivalentą reklamos skelbimų internetiniams portalams, tačiau prisiimdami tam tikrą dalį įsipareigojimų, kurie dalinai užtikrina sandorio įgyvendinimą¹⁷.

Dalijimosi platformos veikia kaip „peer-to-peer” prekybos vietos. Dalijimosi platformos suteikia galimybę pavieniams asmenims keistis paslaugomis internetinėje erdvėje. Tai, kad pavieniai paslaugų ar prekių teikėjai renkasi „peer-to-peer” principu grįstų platformų naudojimą vietoje tradicinių verslo ir vartotojo sandorių, yra nulemta dviejų veiksnių: 1) paprasčiau leidžia tiekėjams gauti naudos iš jų nebenaudojamo ar laikinai nenaudojamo turto; 2) paslaugų teikėjams tai leidžia parduoti savo žinias ir įgūdžius laisvai samdomų darbuotų pagrindu (angl. *freelancer*)¹⁸. Elementarus pavyzdys galėtų būti automobilis, kurį per tolimesnes šeimos išvykas įprastai paliekame nenaudojamą, tačiau dalijimosi platformų pagalba iš tam tikrą laiką nenaudojamo daikto gana lengvai galima užsidirbti papildomų lėšų jį išnuomojant.

Dalijimosi platformos sumažina sandorių išlaidas. Pirmiau išvardinti veiksniai, tokie kaip darbo santykių nebuvimas su paslaugas teikiančiais asmenimis, pavienių asmenų teikiamos ne komercinio pobūdžio paslaugos bei jiems taikomi mažesni mokestiniai reikalavimai sudaro palankias sąlygas taikyti mažesnius paslaugų ir / ar prekių įkainius, lyginant su tiesioginiais paslaugų teikėjais.

Šios trys pirmiau išvardintos savybės suteikia unikalų dalijimosi ekonomika pagrįstų verslo modelių išskirtinumą ir paneigia įsivyravusią nuomonę, kad tai tėra tiesioginių pasaulių teikėjų bandymas sumažinti iš sandorių kylančias išlaidas ir dar labiau įsitvirtinti rinkoje. Bruožus, kurie yra pateikti aukščiau, galėtume laikyti tik pagrindiniais. Yra daugybė kitų unikalių aspektų, būdingų dalijimosi platformoms, pvz. pardavėjų ar paslaugų teikėjų reitingavimas, vartotojų bendruomenės kūrimas ir kiti socialiniams tinklams būdingi bruožai, dėl kurių dalijimosi platformas matome labai standartizuotas, draugiškas vartotojui, lengvai suprantamas. Jose taip pat yra pagalbinių įrankių, kurie paslaugas paverčia dar paklausesnėmis: paieška pagal vartotojo esamą vietą, kainų palyginimas,

¹⁷ “Airbnb” Terms of Services. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.airbnb.lt/terms>>.

¹⁸ The New 'Sharing Economy' Can Enrich Micro-Entrepreneurs But at What Cost? [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.pbs.org/newshour/show/making-room-micro-entrepreneurs-sharing-economy>>.

apsipirkimų analizė, mokėjimų įrašai, planavimo ir rezervavimo įrankiai. Kokybės ar saugos garantijas sudaro draudimo polisai, klientų aptarnavimo specialiosios telefono linijos, atšaukimo ir grąžinimo politika, reputacijos sistemos, teikėjų mokymai ir susijusių asmenų patikrinimai¹⁹. Įdiegdamos šiuos papildinius dalijimosi platformos ženkliai palengvina mainus, kurie priešingu atveju dėl didelių operacinių sąnaudų niekada neįvyktų²⁰. Iš dalies todėl, kad šios platformos skatina didelę „peer-to-peer“ operacijų apimtį, jos sukėlė daugybę diskusijų dėl būtinybės jas reguliuoti ir atvirkščiai.

1.2. Dalijimosi ekonomikos rūšys

Siekiant suprasti esamo teisinio reguliavimo keliamus iššūkius dalijimosi ekonomika pagrįstiems verslo subjektams, labai svarbu išskirti ir suprasti vyraujančias dalijimosi ekonomikos rūšis. Pradžioje buvo aptarta dalijimosi ekonomikos sąvoka ir dalijimosi ekonomika pagrįstų verslų pagrindiniai bruožai, tačiau minėtų verslų įvairovė ir jų dalyvavimas skirtingose ekonominėse sferose, tokiose kaip apgyvendinimas, transportavimas, daiktų pardavimas antriniam naudojimui, personalas pagal iškvietimą, muzikos ir vaizdo turinys, tarpusavio skolinimas²¹ ar sutelktinis finansavimas²² ir kitos paslaugos, reikalauja aiškesnio išskyrimo ir dalijimosi ekonomikos rūšių nustatymo.

Tipiniai dalijimosi ekonomikos sandoriai susideda iš trijų šalių: paslaugos ar prekės tiekėjas, vartotojas ir tarpininkas (internetinė svetainė ir / arba mobilioji aplikacija)²³. Pavyzdžiui, apgyvendinimo sektoriuje tiekėjas yra nekilnojamo turto savininkas ar kitokią teisę į nekilnojamąjį turtą turintis asmuo (naudojant „Airbnb“ terminologiją – host), paslaugos naudotojas yra keliautojas (dažniausiu atveju), kuris moka tam tikrą mokestį paslaugos teikėjui už galimybę apsistoti jo valdomame nekilnojamame turte (naudojant „Airbnb“ terminologiją – guest), o tarpininkas yra „Airbnb“. Žvelgiant į Lietuvos Respublikos dalijimosi ekonomikos subjektus pastebime, kad tai tikrai nebėra naujas reiškinys, kadangi (i) Pavėžėjimo platformos, veikiančios trijų šalių principu, yra trys:

¹⁹ EVANS, S. D. ir NOEL, M., *Defining Antitrust Markets When Firms Operate Two- Sided Platforms*. New York: Columbia Business Law Review, 2005, p. 667.

²⁰ KAPLAN, A. R. *Regulation and the Sharing Economy*, New York: New York Law Journal, 2014.

²¹ Tarpusavio skolinimo platformos operatorius – juridinis asmuo, kuris administruoja tarpusavio skolinimo platformą (informacinė sistema, per kurią vykdomas tarpusavio skolinimas). Teisę verstis tarpusavio skolinimo platformos operatorius veikia asmuo turi tik tada, kai priežiūros institucija įrašo jį į Viešąjį tarpusavio skolinimo platformos operatorių sąrašą. Verstis vartojimo kreditų teikimo veikla neturi teisės fiziniai asmenys ir pelno nesiekiantys asmenys.

²² Per sutelktinio finansavimo platformas (SFP) galima investuoti į jose viešai paskelbtus įvairius verslo projektus (pvz., naujo verslo kūrimo, verslo ar nekilnojamo turto vystymo). Sutelktinio finansavimo platformas (SFP) valdo sutelktinio finansavimo platformų operatoriai (SFPO).

²³ EREZ, A., *Pluralizing the Sharing Economy*. Washington: Washington Law Review, 2016, p. 1412.

„Bolt”, „Uber” ir „Yandex Taxi”; (ii) apgyvendinimo paslaugos: „Airbnb” ir „Booking.com”; (iii) daiktų pardavimas antriniam naudojimui – „Vinted”; (iv) personalas pagal iškvietimą – „iZOBi” (teikia valymo paslaugas, kurias galima užsisakyti mobiliąja programėle); (v) muzikos ir vaizdo turinys – „Spotify”, „SoundCloud”, „Netflix”, „HBO”; (vi) tarpusavio skolinimas ar sutelktinis finansavimas – „Savy.lt”, „FinBee.lt”, „Profitus.lt” ir kt.

Pirmiau esančioje pastraipoje išvardintas dalijimosi ekonomika pagrįstų subjektų sąrašas yra nebaigtinis ir keliantis klausimą, ar dalijimosi ekonomika egzistuoja verslą pozicionuojant tik kaip tarpininką? Ekspertų teigimu, įmonės, kurios išmaniais būdais dalijasi savo turimu turtu, taip pat gali būti laikomos dalijimosi ekonomika pagrįstais verslais. Tam buvo perfrazuotas gerai žinomas išsireiškimas dalijimosi ekonomikoje „peer-to-peer”, kuris pakeistas į „business-to-peer” siekiant apibūdinti pastarųjų subjektų vykdomus sandorius²⁴. Ganėtina akivaizdu, jog „business-to-peer” sandorių daugiausiai yra atliekama transporto sektoriuje. Lietuvoje šiuo metu turime tris dalijimosi ekonomikos principais pagrįstus verslus, kurie daro „business-to-peer” sandorius: „CityBee”, „Spark” ir „Bolt”. Siekiant apibūdinti jų verslo veikimo modelį, kaip pavyzdys pasirinktas „Spark”, kuris, manytina, yra vienas iš geriausių ateities mobilumo ideologiją turinčių transporto pramonės verslų Lietuvoje. „Spark”, didelį elektromobilių parką valdanti ir 83 įkrovimo stoteles Vilniaus mieste turinti įmonė, veikia per mobiliąją aplikaciją. Kiekvienas „Spark” naudotojas naudodamasis mobiliąja aplikacija gali surasti arčiausiai savęs esantį automobilį, jį atsirakinti, nuvažiuoti į norimą vietą, kurioje galima palikti automobilį, ir jį užrakinti naudojantis ta pačia mobiliąja aplikacija. Klientas moka minutinį tarifą už laikiną pasinaudojimą automobiliu, o kitas klientas automobilį pasiima iš tos vietos, kurioje jį paliko ankstesnis. Tokiu būdu yra kuriamas vienkartinio naudojimosi automobiliais tinklas, kuris, remdamasis technologijomis, supaprastina tradicinę automobilio nuomą ir taip suteikia išskirtinio patrauklumo siūlomai paslaugai, neminint to, kad naudojantis paslauga nėra išmetama anglies dvideginio į orą²⁵. Tokiu pačiu principu veikia ir automobilių, dviračių bei elektrinių paspirtukų dalijimosi platforma „CityBee”, kuri valdo daugiau negu 2000 automobilių ir apie 3000 paspirtukų²⁶. Tiesa, pastaroji kur kas mažiau draugiška aplinkai, didžioji dalis automobilių veikia naudodami iškastinį kurą.

²⁴ HILL, S. Raw Deal: How the Uber "Economy" and Runaway Capitalism Are Screwing. San Francisco, 2015, p.192.

²⁵ „Spark” bendrosios naudojimosi taisyklės. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://user.espark.lt/api/agreements/latest/PrivatePersonAgreement/lt/lithuania>>.

²⁶ „CityBee” bendrosios naudojimosi taisyklės. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://contracts.citybee.lt/regulations/lt/20191031>>

„Bolt” – pavežėjų platforma, kuri dažnu atveju yra minima kaip viena iš tradicinių dalijimosi ekonomika grįstų verslų, iš tiesių apima abu pirmiau aptartus verslo veikimo principus: „peer-to-peer” ir „business-to-peer”, taip sukurdamas trečią dalijimosi ekonomikos rūšį. Nuo pat savo veiklos pradžios „Bolt” veikė kaip tarpininkas tarp pavežėjų ir važiujančiojo, tačiau praėjusių metų pavasarį pradėjo teikti lygiagrečias elektrinių paspirtukų nuomos paslaugas kaip ir „CityBee”²⁷.

Apibendrinant šią dalį galima išskirti tris dalijimosi ekonomikos rūšis:

- 1) „peer-to-peer” dalijimosi ekonomika;
- 2) „business-to-peer” dalijimosi ekonomika;
- 3) „peer-to-peer” ir „business-to-peer” mišri dalijimosi ekonomikos rūšis.

Nepaisant prieš tai išvardintų dalijimosi ekonomikos rūšių, JAV ekonomikos ir statistikos administravimo biuras nurodo, kad vien dėl dalijimosi specifikos švelnesnis nei fiziniams asmenims įstatymų reguliavimas neturėtų būti taikomas juridiniams asmenims. Nuomos vieta ar daiktai, kurių pagalba teikiamos vienos ar kitos paslaugos vartotojui, turi priklausyti nepriklausomam paslaugų teikėjui, t. y. fiziniam asmeniui, o įmonės, kurios teikia nuomos paslaugas, neturėtų būti laikomos dalijimosi ekonomika pagrįstais verslais²⁸.

Išvadoje galime teigti, kad daugiausia reguliacinių debatų kyla dėl pirmosios ir pagrindinės dalijimosi ekonomikos krypties. Tuo remiantis, tolesniuose šio darbo etapuose bus nagrinėjamas išskirtinai tik „peer-to-peer” rūšies dalijimosi ekonomikos teisinis reguliavimas ir jo keliami iššūkiai.

1.3. Dalijimosi ekonomikos ir tradicinės ekonomikos skirtumai

Kaip ir buvo minima pirmiau esančiose dalyse, dalijimosi ekonomikos sandoriuose dalyvauja trys šalys: pardavėjas / paslaugos teikėjas, kuris parduoda prekę ar paslaugą, tarpininkas, kuris užtikrina sandorio įgyvendinimą ir už šią paslaugą gauna atitinkamą dalį pajamų, bei pirkėjas, kuris moka už paslaugą jos teikėjui arba pardavėjui. Svarbus skirtumas nuo tradicinės ekonomikos yra tai, kad dalijimosi ekonomika veikia abipusių mainų principu, tai reiškia, kad pirkėjas gali būti ir pardavėjas ir atvirkščiai. Dalijimosi ekonomika nėra masto ekonomika, o labiau paremta mainais, kolektyviniu pirkimu ar

²⁷ „Bolt” namų elektroninis puslapis. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://bolt.eu/lt/scooters/>>.

²⁸ U.S. Department of Commerce Economics and Statistics Administration Office of the Chief Economist, Digital Matching Firms: A New Definition in the “Sharing Economy” Space. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://intuittaxandfinancialcenter.com/wp-content/uploads/2017/02/digital-matching-firms-new-definition-sharing-economy-space.pdf>>.

naudojimu²⁹. Kai tuo tarpu tradicinės ekonomikos atstovai pozicijomis nesikeičia, sandoryje visais atvejais dalyvauja prekės ar paslaugos teikėjas ir pirkėjas. Toks veikimo principas patenkina tik dvi šalis bei yra pagrįstas masto ekonomika, kuri paremta vieno subjekto pagaminamų prekių ar teikiamų paslaugų pardavimo įgyvendinimu, kurių suma vertinama kaip asmeninės nuosavybės ir / arba privataus kapitalo ekvivalentas³⁰.

1 pav.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus.

2 pav.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus.

Iš pateikto brėžinio galima aiškiau suprasti pardavėją, pirkėją ir dalijimosi platformą siejančius ryšius bei jų veikimo principus. Pirmame paveikslėlyje pavaizduotas tradicinio verslo veikimo principas, kuriame pardavėjas teikia prekes ar paslaugas pirkėjui, tačiau pirkėjas atgalinio paslaugų ar prekių teikimo ryšio pardavėjo atžvilgiu neturi. Antrame paveikslėlyje tiek pirkėjas, tiek pardavėjas gali keistis vaidmenimis lygiagrečiai vienas kito siūlomomis prekėmis ar paslaugomis, o dalijimosi platforma veikia kaip prekių ar paslaugų paskirstytojas, kuris kiekvienu konkrečiu atveju padeda įgyvendinti pardavėjo ir pirkėjo rolę jų vykdomuose sandoriuose.

Dalijimosi ekonomika pagrįsti verslai, kaip ir buvo minėta pirmiau išdėstytose dalyse, dėl savo veiklos pobūdžio išvengia nereikalingų kaštų, tokių kaip sandėliavimas (jeigu pardavinėjamos prekės), būsto kasdienės ruošos darbų išlaidos (jeigu nuomojamas būstas) arba automobilio priežiūra (jeigu teikiamos pavėžėjimo paslaugos). Tradicinės įmonės teikia prekes, kurias reikia sandėliuoti, o trumpalaikio apgyvendinimo įmonės

²⁹ The People Who Share. [interkatyvus, žiūrėta 2020-02-03]. Prieiga per internetą: <<https://www.thepeoplewhoshare.com/generation-share>>.

³⁰ KATZ, V. Regulating the sharing economy. Berkeley: Berkeley Technology Law Journal, 2016, p. 1070.

tvarko kambarius po kiekvieno svečio vizito, pavėžėjimo paslaugas siūlančios įmonės prižiūri eksploatuojamus automobilius. Tokių sąnaudų dalijimosi ekonomika pagrįsti verslai nepatiria, nes jie veikia tik kaip tarpininkai, pvz. nesandėliuoja prekių. Dalijimosi ekonomika yra socialinis ir ekonominis fenomenas, kuriantis tvarią bendruomenę, kurioje vyksta mainai³¹.

Pažymėtina ir tai, kad tradiciniu verslo modeliu pagrįsti verslai uždirba tiesiogiai iš parduodamų prekių ar teikiamų paslaugų, atskaičius jiems patiems tenkančias išlaidas. Dalijimosi ekonomika pagrįsti verslai užsidirba iš tarpininkavimo, dažniausiu atveju taikydami procentinį mokestį nuo pardavimo sumos³². Visais atvejais tradicinės ekonomikos subjektai veikia nuosavybės arba valdymo teise valdydami turtą, o dalijimosi ekonomika pagrįsti verslai, priešingai, veikia neturėdami tiesiogiai su siūlomomis prekėmis ar paslaugomis susijusio turto³³. Tradicine ekonomika pagrįstos įmonės turi aiškią valdymo struktūrą, kurią dažnu atveju kontroliuoja keli asmenys, o dalijimosi ekonomika pagrįsti subjektai viską daro atvirkščiai: a) nėra aiškos hierarchinės struktūros; b) remiamasi inovacijų teikiama nauda; c) siekiama sukurti bendruomenę³⁴.

Remiantis pirmiau išvardintais argumentais galima sudaryti tokią pagrindinių skirtumų lentelę:

Dalijimosi ekonomikos subjektai	Tradicinės ekonomikos subjektai
Valdymas orientuotas į naudotojus	Valdymas orientuotas į naudos gavėjus, t. y. akcininkus ir kt.
Kiekvienas fizinis asmuo gali prisidėti prie dalijimosi platformų veiklos	Aiški hierarchinė struktūra ir valdymas sutelkiamas kelių asmenų rankose
Kuriama bendruomenė	Orientuojamasi tik tiesiogiai į klientą
Konkuruojama pasitelkiant inovacijas	Tradicinė konkurencija
Išnaudojamas nenaudojamas turtas	Orientuojamasi į naujų daiktų kūrimą

Šaltinis: Sudaryta autoriaus.

³¹ RAEMDONCK, O. Sharing economy, enemy or ally of traditional business?. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.crescolaw.com/legal-updates/sharing-economy-enemy-or-ally-of-traditional-business>>.

³² SHANKAR, S. Sharing economy shaking up traditional business models. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-05]. Prieiga per internetą: <<https://medium.com/global-intersection/sharing-economy-shaking-up-traditional-business-models-dce017c6b90>>.

³³ MLECZKO, M. Sharing and traditional economy: a matter of substitutability... between cats and dogs?. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-05]. Prieiga per internetą: <<http://competitionlawblog.kluwercompetitionlaw.com/2017/03/24/sharing-traditional-economy-matter-substitutability-cats-dogs/>>.

³⁴ TORREGROSSA, M. The sharing economy. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.slideshare.net/speed101/the-rise-of-the-sharing-economy>>.

Darytina išvada, kad dalijimosi ekonomika pagrįsti verslo modeliai ženkliai skiriasi nuo tradicinė ekonomika pagrįstų verslo modelių, kurie nėra orientuoti į tvaraus naudojimo ir bendruomenės kūrimą. Esminis dalijimosi ir tradicinės ekonomikos skirtumas yra dalyvaujančių subjektų specifiškumas bei šio verslo modelio pagalba kuriamas tvarumas, kadangi dalijimosi ekonomikoje yra įprasminamas nebenaudojamas turtas, priešingai nei tradicinėje ekonomikoje, kur kuriamas naujas.

2. DALIJIMOSI EKONOMIKA PAGRĮSTŲ VERSLO MODELIŲ TEISINIS REGULIAVIMAS

2.1. Reguliacinė aplinka Lietuvos Respublikoje

Šiuo metu dalijimosi ekonomika pagrįsti verslai veikia sekdami nusistovėjusias rinkos taisykles, vadovaudamiesi tais pačiais teisės aktais, kuriais vadovaujasi tradicinės ekonomikos subjektai, taip turėdami galimybę veikti įstatymų „pilkojoje zonoje“³⁵. Kai kurių ekspertų nuomone, esami teisės aktai nereguliuoja dalijimosi ekonomikos ar tai daro nepakankamai, o tai leidžia dalijimosi ekonomikos subjektams kurti ženkliai atskirtį tarp jų teikiamų prekių ir / ar paslaugų bei tradicinės ekonomikos subjektų teikiamų prekių ir / ar paslaugų³⁶. Siekiant atskleisti esamo reguliavimo keliamus iššūkius dalijimosi ekonomika pagrįstiems verslams, visų pirma reikia išsiaiškinti esamo reguliavimo apimtį Lietuvoje. Šioje dalyje teisinis reguliavimas bus nagrinėjamas trijose pagrindinėse dalijimosi ekonomikos šakose: transporto, apgyvendinimo ir tarpusavio skolinimo platformų.

Pavėžėjimo dalijimosi platformos. Tai tikriausiai daugiausia reguliacinio dėmesio sulaukęs dalijimosi ekonomikos segmentas. Kaip ir buvo minėta prieš tai, pavėžėjimo dalijimosi platformos tarpininkauja tarp paslaugą užsakančio ir paslaugą perkančio asmens. Reikėtų paminėti tai, kad joks specifinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje pavėžėjimo platformoms nebuvo taikomas iki 2019 m. rugsėjo 26 d., kuomet Seime vykusiame balsavime buvo priimti Lietuvos Respublikos kelių transporto kodekso pakeitimai, kurie siek tiek apsinkina ir kelia didesnius reikalavimus pavėžėjimo paslaugas teikiantiems asmenims bei keleivių vežimo organizatoriams (pavėžėjimo platformoms). Nuo šių metų sausio 1 d. visi pavėžėjimo paslaugas teikiantys asmenys, kuriais gali būti tik fiziniai asmenys, besinaudojantys keleivių vežimo organizatoriaus paslaugomis, turi turėti šiai veiklai skirtą specialų leidimą³⁷. Specialų leidimą įgyti gali tik asmenys, turintys ne mažesnę kaip dvejų metų vairavimo stažą, įregistravę individualią pavežimo veiklą bei turintys savo vardu registruotą transporto priemonę arba ją valdantys kitu teisėtu būdu³⁸. Prieš Lietuvos Respublikos kelių transporto kodekso pakeitimus pavėžėjimo paslaugas teikiantiems asmenims reikėdavo tiesiog išsiimti individualios veiklos pažymą, prisiregistruoti prie keleivių vežimo organizatoriaus platformos ir turėti automobilį, kuriuo

³⁵ Dalijimosi ekonomikos plėtrai svarbi aiški reguliavimo sistema ir patikima vartotojų apsauga. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-08]. Prieiga per internetą: <<https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/dalijimosi-ekonomikos-pletrai-svarbi-aiski-reguliavimo-sistema-ir-patikima-vartotoju-apsauga>>.

³⁶ KATZ, V. Regulating the sharing economy. Berkeley: Berkeley Technology Law Journal, 2016, p. 1090.

³⁷ Lietuvos Respublikos kelių transporto kodeksas. *Valstybės žinos*. 1996, nr. I-1628.

³⁸ *Ibid.*

galėtų teikti pavėžėjimo paslaugas³⁹. Naujuosiuose Lietuvos Respublikos kelių transporto kodekso pakeitimuose taip pat numatyta, kad leidimai bus išduodami tik tiems asmenims, kurie neturi mokesstinės nepriemokos Lietuvos Respublikos valstybės biudžetui, savivaldybės biudžetui ar fondams, į kuriuos mokamus mokesčius administruoja Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos⁴⁰. Pirmiau minėti reikalavimai gerokai labiau sugretina pavėžėjus ir taksi vairuotojus, žinoma, tam tikri reikalavimai, tokie kaip automobilio techninės apžiūros atlikimas kas 12 mėnesių, skiriamą taksi ženklą, taksometro bei kvitų spausdinimo aparato turėjimas, taksi vairuotojus išskiria⁴¹. Kalbant apie automobilių techninę būklę, viskas nėra taip paprasta ir pavėžėjimo paslaugas teikiantiems asmenims: platformų operatoriai, šiuo atveju „Bolt“, reikalauja, kad automobilis būtų pagamintas nuo 2000 metų, turėtų 4 dureles, 5 sėdimas vietas bei talpią bagažinę⁴².

Remiantis pirmiau pateiktais duomenimis galime palyginti taksi vairuotojams ir pavėžėjams taikomus reikalavimus:

Taksi vairuotojas	Pavėžėjas
Leidimas vykdyti taksi vairuotojo veiklą	Leidimas vykdyti pavėžėjo veiklą
Darbo sutartis arba individualios veiklos pažyma / verslo liudijimas	Individualios veiklos pažyma / verslo liudijimas
Techninę apžiūra privaloma praeiti kas 12 mėnesių	Automobilis turi būti pagamintas ne seniau nei 2000 metais.
Mokestis dispečerinei (jeigu taksi vairuotojas dirba vadovaujantis paslaugų teikimo sutartimi, t. y. individualia veikla)	Mokestis keleivių vežimo organizatoriui
Taksi automobilio specialus ženklavimas	–
Taksi vairuotojo vardu įregistruotas taksometras ir kvitų spausdinimo aparatas	–

Šaltinis: Sudaryta autoriaus.

³⁹Individuali veikla pagal pažymą. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.vmi.lt/cms/vykstantiems-individualia-veikla>>.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos kelių transporto kodeksas. *Valstybės žinos*. 1996, nr. I-1628.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Susisiekimo ministro įsakymas dėl keleivių vežimo lengvaisiais automobiliais taksi taisyklių patvirtinimo. *Valstybės žinos*. 2012, nr. 3-80.

⁴²Kaip tapti Bolt vairuotoju?. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-09]. Prieiga per internetą: <<https://blog.bolt.eu/lt/kaip-tapti-bolt-vairuotoju/>>.

Vertėtų paminėti ir tai, kad Lietuvos Respublikos kelių transporto kodeksas reguliuoja ne vien pavežėjų, bet ir keleivių vežimo organizatorių veiklą tam tikra apimtimi. Prieš kelionę keleiviui organizatorius turi pateikti vairuotojo, kuris atliks užsakymą, vardą ir pavardę, leidimo vykdyti veiklą numerį ir kelionės kainą⁴³. Po kelionės, ne vėliau kaip per valandą, klientas elektroniniu būdu turi gauti kelionės ir mokėjimo dokumentą, kuriame turi būti pateikta ši informacija: vairuotojo vardas ir pavardė, leidimo vykdyti veiklą numeris, paslaugos suteikimo data, kelionės pradžios ir pabaigos laikas, išvykimo ir atvykimo vieta, kelionės trukmė ir atstumas, paslaugos kaina ir sumokėta suma bei dokumento numeris⁴⁴.

Iš pateiktų duomenų matome, kad reikalavimai taikomi taksi vairuotojams ir įmonėms bei pavežėjams ir keleivių vežimo organizatoriams yra labai panašūs, o jų veiklą galėtumėme sulyginti ir teigti, kad tiek taksi įmonės, tiek keleivių vežimo organizatoriai teikia lygiavertes paslaugas. Tokią pačią nuomonę turi Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, byloje, kurią išskėlė Ispanijos taksi vairuotojų asociacija, pasisakęs, kad paslauga, kurią teikia „Uber“, sujungdama asmenis su neprofesionaliais vairuotojais, patenka į transporto srities paslaugų kategoriją⁴⁵. Dėl šios priežasties Europos Sąjungos šalys narės keleivių vežimo organizatoriams gali taikyti lygiagrečius reikalavimus kaip tai numatoma taksi įmonėms. Frankfurto apygardos teismas, vadovaudamasis pirmiau minėtu Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimu, uždraudė „Uber“ platformai tarpininkauti tarp pavežėjo ir automobilių nuomos įmonės, siekiant išsinuomoti automobilį pavežėjo veiklai vykdyti ir pažymėjo, jog tai prieštarauja Vokietijos Federacinės Respublikos konkurencijos teisei⁴⁶. Nepaisant to, teismas niekaip nepasisakė apie pačią pavežėjų paslaugą, sudarydamas prielaidą esamo reguliavimo pakankamumui.

Apgyvandinimo dalijimosi platformos. Tai yra antras populiariausias dalijimosi ekonomikos segmentas, bet reguliavimo prasme toli gražu neprilygstantis pavėžėjimo dalijimosi platformoms. Apgyvandinimo dalijimosi platformos sujungia būsto savininkus, kurie siekia jį trumpam laikui išnuomoti, ir asmenis, siekiančius jame apsistoti. Kitaip nei pavėžėjimo dalijimosi platformos, apgyvandinimo dalijimosi platformos apskritai neturi jokio išskirtinio teisinio reguliavimo. „Airbnb“ platformoje siūlyti nuomotis būstą gali tiek

⁴³ Lietuvos Respublikos kelių transporto kodeksas. *Valstybės žinos*. 1996, nr. I-1628.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gruodžio 20 d. sprendimas Asociación Profesional Elite Taxi prieš Uber Systems Spain SL C-434/15, ECLI:EU:C:2017:981.

⁴⁶ Uber's ride-hailing business hit with ban in Germany. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-09]. Prieiga per internetą: <<https://techcrunch.com/2019/12/19/ubers-ride-hailing-business-hit-with-ban-in-germany/>>.

fiziniai, tiek juridiniai asmenys⁴⁷. Vienintelis reikalavimas fiziniams asmenims, užsiimantiems nekilnojamojo turto trumpalaikė nuoma, yra metų gale apskaityti iš nuomos gautas pajamas arba išsiimti verslo liudijimą, skirtą gyvenamosios paskirties patalpų nuomai⁴⁸. Siekiant pradėti veiklą naudojantis „Airbnb“ platforma, tereikia turėti nuosavybės teise priklausantį ar kitu teisėtu būdu valdomą turtą, pasirinkti vieną iš pirmiau minėtų mokesčių apskaitymo būdų bei užsiregistruoti platformoje. Būsto nuomos paslaugas teikiantiems asmenis kur kas sudėtingesnis geros reputacijos, bei įvertinimo užtikrinimas „Airbnb“ platformoje. Minėta platforma veikia socialinių tinkų principu, joje galima rašyti atsiliepimus apie paslaugų teikėją ir jį reitinguoti, o paslaugų teikėjai tą patį daryti gali ir su klientais⁴⁹.

Gerokai sudėtingesnis ir daugiau reikalavimų keliantis yra apgyvendinimo verslų, t. y. viešbučių, reguliavimas. Pastarieji turi laikytis pakankamai griežtų sveikatos saugos ir priešgaisrinės saugos reikalavimų, užtikrinti, kad apgyvendinami valstybių narių ir trečiųjų valstybių piliečiai, išskyrus kartu su jais atvykusius jų sutuoktinius ar nepilnamečius vaikus, asmeniškai užpildytų ir pasirašytų registracijos korteles ir patvirtintų savo tapatybę – pateiktą galiojantį asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą⁵⁰. Taip pat viešbučiai, skirtingai negu trumpalaikės būsto nuomos paslaugas teikiantys asmenys, yra vertinami ne pačių klientų, o remiantis griežtais viešbučių klasifikavimo reikalavimais⁵¹. Viešbučiai taip pat yra įsipareigoję mokėti 9 proc. pridėtinės vertės mokestį⁵², 15% ar 5% pelno mokestį⁵³, 0,5% – 3% nekilnojamojo turto mokestį⁵⁴ bei su darbo santykiais susijusius mokesčius.

Remiantis pirmiau pateiktais duomenimis galime palyginti viešbučiams ir trumpalaikės būsto nuomos paslaugas teikiantiems asmenims taikomus įstatymų reikalavimus:

Viešbučiai	Trumpalaikės būsto nuomos paslaugas teikiantys fiziniai asmenys
------------	---

⁴⁷ “Airbnb” Terms of Services. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.airbnb.lt/terms>>.

⁴⁸ Individuali veikla verslo liudijimo forma. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.vmi.lt/cms/documents/10174/8274962/KD-8669+ilgoji+VL+atmintin%C4%97/8af38d60-4652-4b67-a723-4d8f070189e4>>.

⁴⁹ “Airbnb” Terms of Services. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.airbnb.lt/terms>>.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, nr. VIII-667.

⁵¹ Valstybinio turizmo departamento prie ūkio ministerijos direktoriaus įsakymas dėl viešbučių klasifikavimo reikalavimų patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2018, nr. V-137.

⁵² Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, nr. IX-751.

⁵³ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, nr. IX-675.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2005, nr. X-233.

Subjektai PVM, pridėtinės vertės ir nekilnojamo turto mokesčio mokėjimui	Subjektai GPM arba iš verslo liudijimo kylančių bei nekilnojamo turto (jeigu jo vertė viršija 150 tūks. eurų) mokesčių mokėjimui.
Klasifikuojami remiantis viešbučių klasifikavimo reikalavimais	Klasifikuojami pačių naudotojų
Turi laikytis sveikatos saugos ir priešgaisrinės saugos reikalavimų	–
Turi pildyti registracijos korteles ir atlikti asmenų identifikavimą	–

Šaltinis: Sudaryta autoriaus.

Lentelėje minimų reikalavimų visuma, atskirianti viešbučius kaip juridinius asmenis nuo fizinių asmenų, yra proporcinga jų veiklos pobūdžiui. Reikėtų pabrėžti tai, kad fiziniai asmenys, naudodamiesi apgyvendinimo dalijimosi platformomis, gauna papildomą atlygį už jų pačių nenaudojamą nekilnojamąjį turtą, tačiau tuo neužsiima išimtinai komerciniais tikslais, kaip tai daro viešbučiai. Taip pat vertėtų paminėti, kad „Airbnb“ 2019 m. gruodžio 19 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimu buvo įvertinta ne kaip apgyvendinimo paslaugas teikianti įmonė, o kaip informacinės visuomenės paslaugos teikėjas⁵⁵. Tai nurodo pagrindinius skirtumus tarp Viešbučių ir „Airbnb“ teikiamų paslaugų, kurios negalėtų būti lygiaverčiai reguliuojamos.

Nepaisant pirmiau išvardintų reikalavimų viešbučiams ir trumpalaikės būsto nuomos paslaugas teikiantiems asmenims, apgyvendinimo dalijimosi platformos taip pat turi atitikti ir užtikrinti Europos Sąjungos teisės aktuose joms keliamus reikalavimus. Po 2018 m. liepos mėnesį vykusių Europos Komisijos ir „Airbnb“ derybų nespręsta, kad pastaroji laikysis visų šių taisyklių, siekiant teisingai įgyvendinti Europos Sąjungos teisės aktus⁵⁶:

- Atliekantiems gyvenamojo būsto paiešką naudotojams privalo būti rodoma visa nuomos kaina, įskaitant privalomus mokesčius ir rinkliavas;
- Turi būti aiškiai atskiriama ar apgyvendinimo pasiūlymą rinkai teikia privatus asmuo, ar profesionalus paslaugų teikėjas, t. y. juridinis asmuo;

⁵⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gruodžio 19 d. sprendimas Airbnb Ireland prieš Association pour un hébergement et un tourisme professionnels (AHTOP) C-390/18, ECLI:EU:C:2019:1112.

⁵⁶ ES vartotojų apsaugos taisyklės. „Airbnb“ tobulina savo pasiūlymų atisykles. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-09]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_19_3990?fbclid=IwAR3APTh9OBgWDFJsRTuvhellcSSUKNMCITgRbZt7L42-4gvsA8P0Y3G6ynk>.

- „Airbnb” savo svetainėje privalo pateikti lengvai randamą elektroninių ginčų sprendimo platformos nuorodą bei visą būtiną su ginčų sprendimu susijusią informaciją.

Pirmiau pateiktas reguliavimas apima bendrą Lietuvos ir Europos Sąjungos reguliacinę struktūrą, tačiau verta paminėti tai, kad atskiri miestai gali turėti skirtingus vietos savivaldos teisės aktus, kurie gali kelti daugybę iššūkių apgyvendinimo paslaugų teikimo platformoms. Iš miestų savivaldos reguliavimo kylantys iššūkiai bus aptariami 3 darbo dalyje.

Tarpusavio skolinimo platformos. Tai yra tikriausiai labiausiai sureguliuota dalijimosi platformų atmaina, kuria naudodamiesi fiziniai asmenys gali paskolinti savo sukauptas lėšas kitiems fiziniams asmenims, numatydami tam tikras palūkanas ir taip užsidirbdami iš jų pačių nenaudojamų lėšų⁵⁷. Tarpusavio skolinimo platformų veiklą prižiūri Lietuvos bankas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos vartojimo kreditų įstatymu⁵⁸. Esamo tarpusavio skolinimo platformų teisinio reguliavimo struktūroje daugiausia dėmesio skiriama jos vadovui, fiziniam arba juridiniam asmeniui arba kartu veikiančiam asmeniui, kuriam tiesiogiai ar netiesiogiai priklausančių balsavimo teisių arba įstatinio kapitalo dalis yra lygi arba viršija 20 procentų arba kuris gali daryti tiesioginį ir (arba) netiesioginį lemiamą poveikį⁵⁹. Lietuvos bankas vertina kiekvieną susijusį pirmiau minėtą asmenį Lietuvos banko priimtomis vertinimo taisyklėmis ir nurodo, jog asmenys, neatitinkantys toliau pateiktų reikalavimų, negali būti platformos vadovais, akcininkais ar kitais susijusiais asmenimis⁶⁰:

- Fizinis asmuo yra pripažintas kaltu padaręs sunkų, labai sunkų nusikaltimą arba nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą;
- juridiniam asmeniui yra įsiteisėjęs apkaltinamasis teismo nuosprendis už 1 punkte nurodytas nusikalstamas veikas ir nepraėjo 3 metai nuo teismo nuosprendžio įsiteisėjimo;
- jam už šiurkštų įstatymo ar kito teisės akto, reglamentuojančio finansinių paslaugų teikimą arba finansų įstaigų veiklą, pažeidimą pritaikyta

⁵⁷ Kaip investuoti. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-10]. Prieiga per internetą: <<https://gosavy.com/lt/kaip-investuoti/>>.

⁵⁸ Tarpusavio skolinimo platformos. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/tarpusavio-skolinimo-platformos>>.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, nr. IX-576.

⁶⁰ Lietuvos banko valdybos nutarimas dėl Lietuvos banko prižiūrimų finansų rinkos dalyvių vadovų ir pagrindines funkcijas atliekančių asmenų vertinimo nuostatų patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2013, nr. 03-181.

administracinė nuobauda arba kita įstatymuose nustatyta poveikio priemonė;

- jis tiesiogiai ar netiesiogiai valdo arba valdė kvalifikuotą įstatinio kapitalo ir (arba) balsavimo teisių dalį arba dalį, leidžiančią daryti tiesioginį ir (arba) netiesioginį lemiamą poveikį juridiniam asmeniui, arba yra ar buvo vadovu juridinio asmens, kuriam buvo panaikinta teisė verstis finansinių paslaugų teikimu.

Be griežtų reikalavimų tarpusavio skolinimo platformų vadovams ir kitiems susijusiems asmenims, tarpusavio skolinimo platformos prieš pradėdamos vykdyti veiklą privalo būti įtrauktos į viešąjį tarpusavio skolinimo platformų operatorių sąrašą. Tam, kad platforma būtų įtraukta į sąrašą, ji turi ne tik pateikti prašymą įsirašyti į viešąjį tarpusavio skolinimo platformų operatorių sąrašą, bet ir pateikti informaciją apie įstatinio kapitalo reikalavimų tenkinimą (turi būti ne mažesnis negu 40 000 eurų), veiklos tęstinumo planą, vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo taisykles, informaciją apie registrus ir informacines sistemas, kuriuose tikrinamas vartojimo kredito gavėjų kreditingumas, tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus vardu veikiančių vartojimo kredito tarpininkų sąrašą ir kt⁶¹.

Akivaizdu, kad tarpusavio skolinimo platformoms keliamų reikalavimų kiekis yra kur kas didesnis negu patiems vartotojams. Šiuo atveju paskolos davėjas, turėdamas teisėtai įgytų pasyvių pajamų, gali jas skolinti užsiregistravęs platformoje ir nurodydamas tam tikras palūkanas, kurias už pasiskolintą sumą turės mokėti paslaugos gavėjas. Siekiant vykdyti skolinimo veiklą nereikia išsiimti individualios veiklos pažymos ar verslo liudijimo, nes tai nepatenka po jų teikiamų paslaugų spektru. Skolintojai paprasčiausiai privalo apskaityti iš paskolų palūkanų gautas pajamas ir metų gale sumokėti 15 procentų gyventojų pajamų mokestį⁶².

Apibendrinant galima teigti, jog didžiausia reguliacinė atskirtis yra apgyvendinimo sektoriuje, tačiau tai nėra neleistina ar žalą kelianti veikla, o atvirkščiai, veikla, leidžianti įprasminti nenaudojamą nekilnojamąjį turtą ir iš to gauti pajamų, kurių tam tikra dalis patenka į valstybės biudžetą. Šiai nuomonei pritaria ir Europos Sąjungos teismai, kurių sprendimai bus aptarti kitose dalyse. Remiantis esamu reguliavimu, pavėžėjimo dalijimosi platformomis ir pavėžėjams tenkančios reguliacinės prievolės išsiskiria tik techninių aparatų panaudojimo specifika, tačiau pavėžėjai gauna gerokai laisvesnį darbo grafiką, gali

⁶¹ Lietuvos Respublikos vartojimo kreditų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, nr. XI-1253.

⁶²MILAŠIUS, A. Į tarpusavio skolinimo platformas plūstelėjo greito uždario mėgėjai. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.veidas.lt/i-tarpusavio-skolinimo-platformas-plustelejo-greito-uzdarbio-megejai>>.

naudotis savo paties turimu automobiliu, tokiu būdu įprasmindami turimą materialų turtą. Tarpusavio skolinimo platformų reguliavimas mažai skiriasi nuo kitų finansų rinkos dalyvių, tačiau sukuria palankesnę terpę konkurencijai, kuri gali prisidėti prie palūkanų augimo reguliavimo. Dalijimosi ekonomikos pagrindas yra išnaudoti nenaudojamus resursus, tokiu būdu skatinant ekonominį augimą, o griežtas šių veiklų reguliavimas galėtų atnešti naudos iš teisinio reguliavimo aiškumo pusės, tačiau ekonomine prasme tai būtų labai nenaudinga.

2.2. Reguliacinė aplinka Jungtinėse Amerikos Valstijose

Jungtinės Amerikos Valstijos (toliau – JAV) yra dalijimosi ekonomika pagrįstų verslų lopšys, tokios įmonės kaip „Uber“ ir „Airbnb“ būtent ir gimė čia – JAV. Dėl dalijimosi ekonomika pagrįstų verslų gausos ir šalies, kuri pirmoji susidūrė su šia nauja ekonomine struktūra, reguliacinės istorijos, būtina išnagrinėti jos pavyzdžius ir kritiškai įvertinti jų naudingumą bei reikalingumą.

Dalijimosi ekonomika pagrįsti verslo subjektai labiausiai išsiplėtojo ir turėjo didžiausią įtaką JAV miestuose, todėl neturėtų būti nuostabu, kad už vietos savivaldą atsakingi asmenys į pokyčius, vykstančius pavėžėjimo, apgyvendinimo bei kituose sektoriuose, reagavo pirmieji. Tam įtakos turi istorinis naratyvas, kuris, deja, nepateisino JAV miestų savivaldos lūkesčių reguliuoti pasiūlą, kuomet paklausa gerokai ją viršija. To pavyzdys galėtų būti Taksi (angl. *taxi-cabs*), kurių veiklą ilgą laiką reguliuoja miestų savivalda įvedusi medalionų sistemą⁶³. Šios sistemos pagalba yra ribojamas taksi automobilių patekimas į miestą ir nustatytas taksi paslaugų fiksuotas mokestis⁶⁴. Daugelyje miestų dėl to trūko taksi paslaugų teikėjų bei atsirado paklausa nelicencijuotų taksi paslaugų teikimui ir kilo sunkumų keleiviams, norintiems keliauti po skirtingas jurisdikcijas⁶⁵. Trumpalaikės nuomos atveju, panašiausioje rinkoje veikiančios industrijos šakos – viešbučių, reguliavimo apimtis JAV toli gražu neapsiriboja tik vietos savivalda. Viešbučiams taikomi vietiniai zonų ir statybų kodeksai, taip pat sveikatos ir saugos

⁶³ Taksi medalionas – miesto savivaldos JAV išduodamas leidimas verstis taksi veikla. Medalionų kiekis yra atidžiai prižiūrimas ir ribojamas, jais taip pat galima prekiauti privačioje rinkoje.

⁶⁴ WYMAN, K. M. Taxi Regulation in the Age of Uber. New York: New York University Journal Legis, 2017, p. 76.

⁶⁵ WYMAN, K. M. Problematic Private Property: The Case of New York Taxicab Medallions. New Haven: Yale Journal on Regulation, 2013, p. 168.

reglamentai vietos savivaldos, valstijos ir federaliniu lygmeniu⁶⁶. Skirtingai nuo taksi, didžioji dalis viešbučių industrijos veikia nacionaliniu ir / ar tarptautiniu mastu.

Dalijimosi ekonomika pagrįsti verslai pasinaudojo ekonominiu neefektyvumu miesto rinkose savo veiklą pozicionuodami taip, kad būtų išvengta nepalankios teisinės aplinkos⁶⁷. Toks naujų, dalijimosi ekonomika pagrįstų, verslų atėjimas į griežtai reguliuojamas rinkas sukėlė didžiulį pasipiktinimą tose rinkose veikusių tradiciniu verslo modeliu pagrįstų verslų tarpe. Pastarieji, siekdami išlaikyti rinką savo rankose, aktyviai ragino miesto vietos savivaldą taikyti lygiagrečius reikalavimus ir dalijimosi ekonomika pagrįstiems verslo subjektams. Dalijimosi ekonomikos subjektai aktyviai prieštaravo nepalankiam reguliavimui ragindami savo vis augančią klientų bazę ginčyti vietos savivaldos sprendimus ir reikalauti valstijas priimti palankesnius teisės aktus. To rezultatu tapo Valstijos teisės aktų (angl. *state law*) ir miestų savivaldos teisės aktų (angl. *local law*) koreliacija ir kova dėl reguliacinių įgaliojimų⁶⁸.

Pavėžėjimo paslaugas teikiančios dalijimosi ekonomika pagrįstos įmonės buvo gerokai aktyvesnės šiame lobistiniame procese negu apgyvendinimo paslaugas teikiančios įmonės. Šiuo metu yra 48 valstijos, kartu su Kolumbijos apygarda, vienu ar kitu mastu reguliuojančios pavėžėjimo paslaugas teikiančias įmones, iš kurių, remiantis Nacionalinės Miestų Lygos (angl. *National League of Cities*) tyrimu, 37 reguliacine apimtimi lenkia ir užkerta kelią tai daryti miestų vietos savivaldai⁶⁹. Verta paminėti tai, kad šios taisyklės nesukuria vienodų sąlygų taksi įmonėms ir pavėžėjimo paslaugas teikiančioms platformoms, tačiau užtikrina minimalius reikalavimus vairuotojams⁷⁰. Tuo tarpu apgyvendinimo paslaugų teikėjų reguliacinė terpė atrodo šiek tiek kitaip ir tam tikrais atvejais yra labiau suvaržyta vietos savivaldos teisės aktų. Nepaisant to, mažiausiai septynios valstijos – Arizonos, Floridos, Niujorko, Jutos, Aidaho, Indianos ir Tenesio, teisės aktus priėmė valstijų lygmeniu taip užkirsdamos kelią pertekliniam vietos savivaldos reguliavimui⁷¹. Pažymėtina tai, kad visos šios valstijos, išskyrus Niujorką, griežtai draudžia

⁶⁶ Davidson, N. M. ir Infranca, J. J. *The Place of the Sharing Economy*. Cambridge, Cambridge University Press, 2018, p. 210.

⁶⁷ VERLAINE, J. and JIM, B. Uber Insists ‘Ceci N’Est Pas un Taxi’ in City of Magritte. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-02]. Prieiga per internetą: <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2014-10-12/uber-insists-ceci-n-est-pas-un-taxi-in-city-of-magritte>>.

⁶⁸ Davidson, N. M. ir Infranca, J. J. *The Place of the Sharing Economy*. Cambridge, Cambridge University Press, 2018, p. 210.

⁶⁹ National League of Cities, *City Rights in an Era of Preemption: A State-By-State Analysis*. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-02]. Prieiga per internetą: <<https://www.nlc.org/resource/city-rights-in-an-era-of-preemption-a-state-by-state-analysis>>.

⁷⁰ WYMAN, K. M. *Taxi Regulation in the Age of Uber*. New Haven: Yale Journal on Regulation, 2013, p. 168.

⁷¹ Davidson, N. M. ir Infranca, J. J. *The Place of the Sharing Economy*. Cambridge, Cambridge University Press, 2018, p. 211.

bet kokius dalijimosi ekonomika pagrįstų apgyvendinimo paslaugų teikimo apribojimus, taip sukurdamos palankią terpę paslaugų plėtrai.

Nepaisant reguliacinio progreso ir valstijų bandymo apsaugoti dalijimosi ekonomika pagrįstus verslus nuo perteklinių vietos lygmens teisės aktų, Kalifornijos valstija 2020 metų sausio 1–ąją, įsigaliojus Kalifornijos Asamblėjos Įstatymui Nr. 5, valstijų kuriamus teisės aktus dalijimosi ekonomikos subjektų atžvilgiu pasuko visai kita linkme. Toliau šame skyriuje bus nagrinėjamas Kalifornijos asamblėjos įstatymas Nr. 5 ir iš jo kylantys padariniai.

Kalifornijos Asamblėjos Įstatymas Nr. 5

Kalifornijos Asamblėjos Įstatymas Nr. 5, dar kitaip vadinamas „dalijimosi ekonomikos darbuotojų įstatymu“, yra įstatymų leidinys, kurį 2019 m. rugsėjo mėnesį pasirašė gubernatorius Gavinus Newsomas (toliau – Įstatymas)⁷². Pagrindus šiam Įstatymui atsirasti sukūrė precedentinė Kalifornijos aukščiausiojo teismo byla „*Dynamex Operations West, Inc. v. Superior Court*“, kurioje teismas nusprendė, jog preziumuojama, kad visi darbuotojai, nepriklausomai nuo to, ar jie dirba vadovaujantis darbo sutartimi, ar yra laisvai samdomi, laikomi darbuotojais, kuriems galioja visos iš darbo santykių kylančios teisės ir pareigos. Įrodinėjimo našta, kad paslaugas teikiantys asmenys yra laisvai samdomi, t. y. veikiantys vadovaujantis individualia veikla, tenka juos samdančiai įmonei⁷³. Remiantis Įstatymu, įmonės turi naudoti trijų pakopų testą siekdamos nustatyti, ar asmenį reikia traktuoti kaip darbuotoją, veikiantį pagal darbo sutartį, ar laisvai samdomą ir veikiantį individualios veiklos principu. Minėtu testu yra daroma prielaida, kad samdiniai yra darbuotojai, nebent juos samdanti įmonė įrodo šiuos tris dalykus⁷⁴:

- Samdinys gali laisvai teikti paslaugas be įmonės kontrolės ar nurodymų;
- Samdinys atlieka tokias užduotis, kurios nepatenka į įprastų įmonės funkcionavimą užtikrinančių veiklų spektrą;
- Samdinys įprastai teikia tokias pačias paslaugas, kokios yra teikiamos samdančiai įmonei ir kitoms įmonėms ar vykdo ją savarankiškai.

⁷² California Assembly Bill 5. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-03]. Prieiga per internetą: <https://leginfo.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201920200AB5>.

⁷³ U.S. Supreme Court of the State of California. 2018 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Dynamex Operations West, Inc. v. Superior Court*, Nr. S222732. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-03]. Prieiga per internetą: <<https://scocal.stanford.edu/opinion/dynamex-operations-west-inc-v-superior-court-34584>>.

⁷⁴ California Assembly Bill 5. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-03]. Prieiga per internetą: <https://leginfo.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201920200AB5>.

Dalijimosi ekonomika pagrįstiems verslams svarbiausias iš šių identifikacinių nurodymų yra antrasis, kuris nurodo, jog samdinys turi atlikti pašalines įmonės funkcijas, kurios nepatenka į įprastų įmonės funkcionavimą užtikrinančių veiklų spektrą. Nors Įstatymo leidėjai tiesiogiai jo nenukreipė į tam tikrą dalijimosi ekonomika pagrįstų verslų ratą, akivaizdu, kad toks reguliavimas labiausiai paliečia tris dalijimosi ekonomikos subjektus: „Uber“, „Lyft“ ir „DoorDash“⁷⁵. „Uber“ ir „Lyft“ teikia lygiavertes pavėžėjimo paslaugas, o „DoorDash“ maisto pristatymą į namus, kurio alternatyva Europoje ir Lietuvoje galėtų būti „Wolt“.

Tik įsigaliojęs Įstatymas sulaukė daugybės prieštarų vertinimų ir siūlymų jį papildyti ar pakeisti⁷⁶. 2020 m. vasario 12 dieną Kalifornijos senato atstovai pateikė Įstatymo pakeitimus, kuriais siekiama išskirti profesijas ar tam tikras vykdomas veiklas dėl galimybės netaikyti Įstatymo numatytų nuostatų. Pakeitimuose minimos tokios veiklos ir / ar profesijos kaip: gydytojai, psichologai, stomatologai, pediatrai, draudimo agentai, akcijų brokeriai, teisininkai, buhalteriai, inžinieriai, veterinarai, asmenys, užsimatys savo pagamintos produkcijos prekyba, nekilnojamojo turto agentai, kirpėjai, visažistai, asmenys, užsiimantys komercine žvejyba, rinkodaros specialistai, kelionių agentai, grafikos dizaineriai, rašytojai, dailininkai, žmogiškųjų išteklių specialistai ir kt. Didžiajai daliai laisvai samdomų profesijų yra planuojama uždėti tam tikrą limitą turimų projektų ar atliktų darbų per metus, kuris, anot pataisų rengėjų, galėtų siekti iki 35, bet ne daugiau⁷⁷. Pateiktuose Įstatymo pakeitimuose nėra numatyta šiam darbui svarbiausias Įstatymo taikymo išimtis – jo netaikymas pavėžėjimo paslaugas teikiantiems asmenims.

JAV, o ypač Kalifornijos valstija, kurioje yra įsikūręs viso pasaulio technologinių verslų prieglobsčiu tapęs Silicio Slėnis, ilgą laiką diktavo ne tik technologines, bet ir reguliacines tendencijas globalioje rinkoje. Apibendrinant atliktą JAV reguliacinės terpės dalijimosi ekonomikos subjektų atžvilgiu tyrimą, galima teigti, jog JAV valstijos visu dalijimosi ekonomikos, kaip naujos verslo krypties, gyvavimo laikotarpiu stengėsi išlaikyti jų nepriklausomumą nuo reguliavimo, kuris itin apsunkena dalijimosi ekonomikos subjektų padėtį ir galimybę turėti veiklos laisvę. Nuo pat pirmųjų pavėžėjimo ir apgyvendinimo paslaugų, pagrįstų dalijimosi ekonomika, atsiradimo, miestai, tuo tarpu, stengėsi jų veiklą varžyti siekdami reguliuoti konkurenciją, o valstijos suteikė galimybę

⁷⁵ A flood of proposed changes to California's AB 5 awaits state lawmakers. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-04]. Prieiga per internetą: <<https://www.latimes.com/california/story/2020-02-28/proposals-change-ab5-independent-contractors-labor-law-california>>.

⁷⁶ An act to amend Section 2750.3 of the Labor Code, relating to employment. 2020-02-12. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-04]. Prieiga per internetą: <http://leginfo.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201920200SB990>.

⁷⁷ *Ibid.*

patenkinti žmonių poreikį naudotis dalijimosi ekonomika grįstomis paslaugomis ir skatinti rinkos ekonomika grįstą konkurencingumą. Kalifornijos Asamblėjos Įstatymas Nr. 5 nors ir nėra nukreiptas tiesiogiai vien į dalijimosi ekonomikos subjektus, tačiau sudaro prielaidas minėtų subjektų atsitraukimui iš reguliuojamų teritorijų ir užkreta kelią vartotojų paklausos patenkinimui. Tikėtina, kad Kalifornijos, kaip vienos iš lyderiaujančių valstijų technologijų srityje, pavyzdžiu paseks ir kitos valstijos. Sekančioje dalyje bus aptariami dalijimosi ekonomikos subjektams kylantys teisiniai iššūkiai JAV bei Europoje ir Lietuvoje, nurodant jų reikšmę ir galimą įtaką dalijimosi ekonomikos raidai.

3. ESAMO TEISINIO REGULIAVIMO KELIAMI IŠŠŪKIAI DALIJIMOSI EKONOMIKA PAGRĮSTIEMS VERSLO MODELIAMS

Ankstesnėje dalyje buvo išskirtas esamas reguliavimas Lietuvos Respublikoje, teismų praktika Europos sąjungoje bei reguliavimas JAV. Ši informacija suteikia platų dalijimosi ekonomikos reguliavimo vaizdą bei ją pagrįstiems verslams tenkančias prievoles, tačiau neapibendrina esminio klausimo, kokie yra iš to kylantys iššūkiai? Šioje dalyje autorius apibendrins jau kilusius ir galimai kiliančius teisinius iššūkius dalijimosi ekonomikos subjektams, kuriuos vertinant bus pasitelkiami ir ekonominiai argumentai.

3.1. Iššūkiai Jungtinėse Amerikos Valstijose

Vienas iš pagrindinių, o gal net ir pagrindinis iššūkis yra įstatymai, kurie nubrėš tolimesnes dalijimosi ekonomikos reguliacines gaires, pvz. Kalifornijos Asamblėjos Įstatymas Nr. 5. Prieš tai aptarta, jog Įstatymas reguliuoja darbuotojų ir darbdavių santykius, paversdamas laisvai samdomus darbuotojus į darbuotojus, veikiančius vadovaujantis darbo sutartimi. Iš pirmo žvilgsnio tai atrodo geras bandymas apsaugoti laisvai samdomus darbuotojus, suteikiant jiems socialines garantijas, užtikrinant minimalų mėnesinį atlyginimą bei nedarbingumo išmokas. Vis dėlto, „Uber“ generalinis direktorius Dara Khosrowshahi teigia, jog Kalifornija išstumdamą „Uber“ ir „Lyft“ iš rinkos padarys daugiau žalos sau negu dalijimosi ekonomika pagrįstiems verslams. Kyla klausimas, ar tikrai toks Kalifornijos valstijos reguliavimas yra reikalingas ir naudingas.

Toliau Įstatymo keliami iššūkiai bus nagrinėjami į juos žvelgiant per didžiausio dalyvio dalijimosi rinkoje, „Uber“, prizmę. Šiuo metu visame pasaulyje „Uber“ turi apytiksliai 3,9 milijono aktyvių laisvai samdomų vairuotojų, veikia 63 šalyse, per dieną įvykdo 14 milijonų kelionių, kurių suma nuo „Uber“ atsiradimo pradžios iki šios dienos siekia apie 10 milijardų, o „Uber“ padaliniuose visame pasaulyje dirba virš 22 tūkstančių samdomų darbuotojų⁷⁸. JAV „Uber“ platforma, vadovaujantis atliktais tyrimais dėl laisvais samdomų vairuotojų skaičiaus augimo ir įmonės plėtros rodikliais, šiai dienai apytiksliai turėtų turėti 1,5 milijono aktyvių vairuotojų⁷⁹, o tai sudaro 38,5 procentų visos platformos vairuotojų bazės. Akivaizdu, jog JAV rinka „Uber“ platformai yra viena iš svarbiausių, deja, iš viešai prieinamos informacijos nėra galima išsiaiškinti, kiek svarbi platformai yra

⁷⁸ Facts and figures as of December 2018. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.uber.com/en-PK/newsroom/company-info/>>.

⁷⁹ HALL, J. ir KRUGER, A. An Analysis of the Labor Market for Uber's Driver-Partners in the United States. San Francisco, Pinceton University Press, 2015, p. 3.

Kalifornijos rinka, tačiau galima susidaryti bendrą vaizdą žinant tai, kad „Uber” pagrindinis biuras, kuriame dirba daugiausiai žmonių, yra Kalifornijoje, San Francisko mieste⁸⁰. Įstatymas, kuris savo esme, kaip ir aptarta anksčiau, įpareigoja „Uber” platformą įdarbinti laisvai samdomus vairuotojus, kuriems tuo metu būtų taikomas minimalus mėnesinis atlyginimas, poilsio valandos ir kitos darbuotojams tenkančios teisės bei pareigos, nustatytos Kalifornijos valstijos teisės aktuose. Siekiant geriau suprasti situacijos svarbą, pateikiami 2019 metų paskutinių trijų ketvirčių „Uber” pelningumo rodikliai⁸¹:

„Uber” platformos pelningumo rodikliai ketvirčiais			
	2019 m. 4 ketv.	2019 m. 3 ketv.	2019 m. 2 ketv.
Apyvarta (milijardais JAV dolerių)	4,1	3,8	3,2
Grąža (milijonais JAV dolerių)	-270,2	-1,007	-1,070

Šaltinis: Sudaryta remiantis: investopedia.com pateikiamais duomenimis. Prieiga per internetą: <<https://www.investopedia.com/uber-earnings-4774595>>.

Iš pateiktų duomenų akivaizdžiai matoma, kad „Uber” platforma nėra savaime išsilaikantis ir pilnai pelningai funkcionuojantis verslas, nors šiuo metu JAV užima lyderiaujančią vietą tarp pavėžėjimo paslaugų teikėjų, kurie pavėžėjimo paslaugų kiekis sudaro 70 procentų rinkos. Kito didžiausio JAV rinkos žaidėjo „Lyft” pavėžėjimo paslaugų kiekis – 27 procentai rinkos⁸². Nepaisant viešuose šaltiniuose minimos itin didelės „Uber” įmonės vertės, kuri šiai dienai, vadovaujantis Niujorko akcijų biržos duomenimis, sudaro apie 44 milijardus dolerių⁸³, „Uber”, kaip ir didžioji dalis dalijimosi ekonomika pagrįstų verslų, turi ženklų finansinį nestabilumą. Tokia įmonės vertė susiformavo per visus 11 „Uber” platformos gyvavimo metų, kuomet buvo pritraukiamos investicijos iš skirtingų investuotojų išleidžiant naujas akcijas arba tai įgyvendinant konvertuojamųjų obligacijų

⁸⁰ Terms of Use. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.uber.com/legal/en/document/?name=general-terms-of-use&country=united-states&lang=en>>.

⁸¹ Uber Earnings: What Happened. Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.investopedia.com/uber-earnings-4774595>>.

⁸² Market share of the leading ride-hailing companies in the United States from September 2017 to December 2019. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.statista.com/statistics/910704/market-share-of-rideshare-companies-united-states/>>.

⁸³ Uber Technologies Inc. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-24]. Prieiga per internetą: <<https://www.nyse.com/quote/XNYS:UBER>>.

principu⁸⁴. Įmonės vertė, ypatingai technologinių verslų atveju, visiškai neparodo jos stabilumo, nes tai, apibendrintai tariant, yra pritrauktų investicijų suma.

Remiantis JAV mokesčių politikos ir administravimo centro duomenimis, iš su darbo santykiais kylančių mokesčių dalis apytiksliai sudaro 30 procentų nuo bendros atlyginimo sumos, o minimalus valandinis darbo užmokestis yra 12 dolerių prieš mokesčius⁸⁵. Minimalus JAV darbo užmokestis, vadovaujantis federaline teise, yra 7,25 dolerio, tačiau federaliniai darbo teisės aktai nurodo, kad yra taikomas tas minimalus darbo užmokestis, kuris yra didesnis, šiuo atveju – valstijos⁸⁶. Analizuojant esamą situaciją ir identifikuojant visus 1,5 milijono JAV veikiančių pavėžėjimo paslaugas teikiančių asmenų kaip „Uber“ darbuotojus bei hipotetiškai teigiant, jog jų, kaip darbuotojų, mėnesinis darbo užmokestis sumos bei valandų prasme neviršytų buvusio iki Įstatymo įsigaliojimo, galėtumėme daryti prielaidą, jog „Uber“ išlaidos minimaliai išaugtų 30 procentų nuo vidutinio visų „Uber“ vairuotojų JAV mėnesinio užmokesčio – 364 dolerių⁸⁷. Jei Įstatymas būtų buvęs priimtas pernai ir jo pavyzdžiu būtų pasekusios kitos JAV valstijos, 2019 m. „Uber“ pelningumo rodikliai, preliminariai, būtų atrodę taip:

„Uber“ platformos pelningumo rodikliai ketvirčiais			
	2019 m. 4 ketv.	2019 m. 3 ketv.	2019 m. 2 ketv.
Apyvarta (milijardais JAV dolerių)	4,1	3,8	3,2
Graža (milijonais JAV dolerių)	-434	-164,807	-164,87

Šaltinis: Sudaryta autoriaus remiantis: investopedia.com pateikiamais duomenimis. Prieiga per internetą: <<https://www.investopedia.com/uber-earnings-4774595>>.

Žinoma, toks scenarijus yra galimas tik tuo atveju, jeigu kitos JAV valstijos paseks Kalifornijos valstijos pavyzdžiu, o tam tikrai yra pagrindo, kadangi Niujorko ir Naujojo Džersio valstijos, po Įstatymo įsigaliojimo Kalifornijoje, išplatino viešus pranešimus,

⁸⁴ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, nr. VIII-1835.

⁸⁵ Taxing Wages - The United States. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-06]. Prieiga per internetą: <<https://www.oecd.org/unitedstates/taxing-wages-united-states.pdf>>.

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ How Much Are People Making From the Sharing Economy. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-06]. Prieiga per internetą: <<https://www.earnest.com/blog/sharing-economy-income-data/>>.

kuriuose nurodomi planai artimiausiais metais pristatyti panašaus pobūdžio reguliavimą⁸⁸. Manytina, kad pateikti skaičiavimai yra labai optimistinis scenarijus jeigu didžioji dalis JAV valstijų priimtų panašius į Kalifornijos teisės aktus. Papildomas išlaidas nulemtų ir nedarbingumo išmokos, išeitinės išmokos, papildomas užmokestis darbui naktimis, siekiant patenkinti pavėžėjimo paslaugų paklausą reikėtų daugiau vairuotojų dėl privalomų poilsio valandų susiformavusios rotacijos, galimi ir kiti veiksniai.

Kitas labai svarbus aspektas – Įstatymo ginamos darbuotojų teisės. Tiek Kalifornijos aukščiausiasis teismas, tiek Įstatymą pasirašęs gubernatorius Gavinas Newsomas argumentuoja, jog jo paskirtis yra apsaugoti laisvai dirbančių asmenų interesus, užtikrinti socialines išmokas bei garantijas, atostogas, poilsio valandas ir minimalų valandinį atlyginimą. Iš minėtų teiginių gali susidaryti įspūdis, jog dalijimosi ekonomika pagrįstų verslų darbuotojai nori būti apsaugoti, tačiau ar tai tikrai atspindi pavėžėjimo paslaugas teikiančių asmenų interesus? Autoriui pavyko rasti 2019 m. lapkričio 19 d. „RideShareGuy” dienraščio darytą apklausą, kurioje visiškai atsitiktinai buvo apklausta 1000 pavėžėjimo paslaugas teikiančių asmenų. Iš visų apklaustųjų 66 procentai atsakė, kad norėtų likti laisvai samdomais darbuotojais ir tik 15,8 procento atsakė, kad norėtų būti įdarbinti ir dirbti pagal darbo sutartį⁸⁹. Matant tokius apklausos rezultatus manytina, kad didžioji dalis pavėžėjimo paslaugas teikiančių asmenų tai daro papildomam uždarbiui prie savo pagrindinių pajamų ir gerokai labiau vertina darbo lankstumą negu iš darbo santykių tenkančias privilegijas. Tai paaiškintų ir pakankamai mažą vidutinį „Uber” vairuotojo uždirbamų pajamų per mėnesį kiekį. Toliau nagrinėjant apklausos rezultatus, į respondentams užduotą klausimą „koks yra svarbiausias dalykas Jums, kaip vairuotojui?” 36,7 procento atsakė – darbo grafiko lankstumas, o tai pilnai pagrindžia pateiktą išvadą, jog pavėžėjimo paslaugos nėra pagrindinis vairuotojų darbas. Įdomu yra tai, jog 52,9 procento respondentų atsakė, jog svarbiausias dalykas yra užmokestis⁹⁰. Taigi, kyla klausimas, ar esant naujam reguliavimui „Uber” vairuotojai iš tiesų uždirbs daugiau? Žvelgiant iš finansinės pusės – ne. Apklaustieji „Uber” vairuotojai nurodė, kad vidutiniškai per valandą uždirba 19,73 dolerių⁹¹, o tai yra 7,73 dolerio daugiau negu Kalifornijos valstijos nustatytas minimalus valandinis darbo užmokestis.

⁸⁸ How California Assembly Bill 5 Affects The Gig Economy. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-06]. Prieiga per internetą: <<https://www.forbes.com/sites/forbesfinancecouncil/2020/01/10/how-california-assembly-bill-5-affects-the-gig-economy/#5debb9e67bf9>>.

⁸⁹ Lyft & Uber Driver Survey 2019: Uber Driver Satisfaction Takes a Big Hit. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-06]. Prieiga per internetą: <<https://therideshareguy.com/uber-driver-survey/>>.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ *Ibid.*

Daroma prielaida, kad galimai tokie įstatymai, kaip minėtasis Kalifornijoje, gali negrįžtamai ekonomiškai pakenkti ar net sužlugdyti pavėžėjimo paslaugas teikiančius verslus, kurie yra dalijimosi ekonomikos pirmtakai. „Uber” platformos pavyzdys puikiai iliustruoja stambios įmonės, besirūpinančios 22 tūkstančiais darbuotojų savo biuruose bei 3,9 milijonų vairuotojų keliuose, didžiulę vertę ir tokią pačią didžiulę finansinę priklausomybę. Dalijimosi ekonomika pagrįsti verslai yra jauni, didžiąja dalimi neturintys savo kapitalo, tačiau stojantys į konkurencingą rinką dėl bendro gėrio, pozityviosios konkurencijos skatinimo, kainų mažinimo, turimų, tačiau nenaudojamų išteklių panaudojimo, sukuriant ekonominę vertę. Tai yra verslai, leidžiantys užsidirbti papildomai, atskaitingi ir prisidedantys prie šalių bendro vidaus produkto augimo. Tokie inovacijomis pagrįsti verslai yra būtini ekonominei raidai⁹², o perteklinis jų reguliavimas, verslams esant nestabilioje finansinėje padėtyje, gali ženkliai šiai raidai pakenkti. Pakenkti gali ne tik raidai, tačiau, kaip atskleidžia nagrinėtos apklausos rezultatai, ir su dalijimosi ekonomikos paslaugų teikimu susijusiems fiziniams asmenims.

Žinoma, kaip ir minėta anksčiau, ne vien pavėžėjimo paslaugas teikiantys dalijimosi ekonomikos subjektai susiduria su jiems iššūkius keliančiu reguliavimu, kuris labiau pasireiškia JAV miestų savivaldos lygmeniu. „Airbnb”, apgyvendinimo paslaugas teikiantis dalijimosi ekonomika pagrįstas verslas, yra apsaugotas tik pirmiau minėtose 7 valstijose, kurios draudžia riboti šios platformos veiklą. Autorius atliko jau nagrinėtos Kalifornijos valstijos miestų reguliacinę analizę ir išskyrė 2 įdomiausius atvejus: San Franciskas ir Santa Monika.

San Francisko miesto savivaldos taikomi reikalavimai apgyvendinimo paslaugas teikiantiems asmenims:

- Norintieji nuomoti savo nekilnojamąjį turtą turi įgyti trumpalaikių gyvenamųjų patalpų nuomos pažymėjimą iš trumpalaikės nuomos biuro⁹³;
- San Francisko miestas taiko 14 procentų pereinamąjį užimtumo mokestį (angl. *transient occupancy tax*) trumpalaikės nuomos paslaugas teikiantiems asmenims⁹⁴;
- Norintieji užsiimti trumpalaike nuoma per „Airbnb” platformą turi būti nuolatiniai San Francisko gyventojai, o nuomojamose patalpose gyventi 275 dienas per metus.

⁹² SCOTT, I. ir BROWN, E. Redefining and Regulating the New Sharing Economy. Pennsylvania: University of Pennsylvania Journal of Business Law, 2017, p. 586.

⁹³ San Francisco, CA. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.airbnb.com/help/article/871/san-francisco-ca>>.

⁹⁴ San Francisco Business and Tax Regulations Code. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <[http://library.amlegal.com/nxt/gateway.dll/California/business/article7taxontransientoccupancyofhotelro?f=templates\\$fn=default.htm\\$3.0\\$vid=amlegal:sanfrancisco_ca\\$anc=JD_Article7](http://library.amlegal.com/nxt/gateway.dll/California/business/article7taxontransientoccupancyofhotelro?f=templates$fn=default.htm$3.0$vid=amlegal:sanfrancisco_ca$anc=JD_Article7)>.

Tai reiškia, kad nuomoti būstą galima tik 90 dienų per metus. Pažymėtina, kad asmenims patiems gyvenantiems nuomos objekte tai daryti galima neribotai⁹⁵;

- Siekiant tapti nuomotoju taip pat būtina turėti ne mažesnę kaip 500 tūkstančių dolerių civilinės atsakomybės draudimą⁹⁶;
- Administracinis San Francisco kodeksas taip pat reikalauja teikti pranešimus apie veiklos rezultatus kas ketvirtį, fiksuoti, kiek dienų per metus būstas išnuomojamas ir kiek jame gyvena patys nuomotojai, bei nuomojamame būste pateikti visas saugos instrukcijas⁹⁷.

Santa Monikos miesto savivaldos taikomi reikalavimai apgyvendinimo paslaugas teikiantiems asmenims:

- Norintieji nuomoti savo nekilnojamąjį turtą turi įgyti miesto leidimą dalintis namais⁹⁸;
- Kaip ir San Franciske taikomas 14 procentų pereinamasis užimtumo mokestis (angl. *transient occupancy tax*), taip pat atskiru miesto ir „Airbnb“ susitarimu iš keliautojų renkamas 2 dolerių pagalvės mokestis⁹⁹;
- Trumpalaikės nuomos paslaugomis gali užsiimti tik Santa Monikos mieste reziduojantys asmenys, taip pat nuomos metu nuomotojai ar bent vienas iš jų turi likti patalpose trumpalaikės nuomos metu. Nuoma yra ribojama iki 30 dienų per metus¹⁰⁰;
- Remiantis Santa Monikos savivaldybės kodeksu yra numatytos ir tam tikros zoninės kvotos trumpalaikės nuomos paslaugų, pastatų būklės bei apsaugos reikalavimai, taip pat pranešimų teikimas savivaldybės institucijoms dėl apgyvendinimo paslaugų teikimo¹⁰¹.

Šie du pavyzdžiai neformuoja bendro „Airbnb“ būstų nuomos rinkos sąlygų vaizdo, tačiau sudaro prielaidas tolimesniam panašaus tipo reguliavimo atsiradimui JAV, kuris kels

⁹⁵ Become a certified host. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://shorttermrentals.sfgov.org/hosting/become-certified>>.

⁹⁶ San Francisco, CA. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.airbnb.com/help/article/871/san-francisco-ca>>.

⁹⁷ San Francisco Administrative Code. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <[http://library.amlegal.com/nxt/gateway.dll/California/administrative/chapter41aresidentialunitconversionandde?f=templates\\$fn=default.htm\\$3.0\\$vid=amlegal:sanfrancisco_ca\\$anc=JD_41A.5](http://library.amlegal.com/nxt/gateway.dll/California/administrative/chapter41aresidentialunitconversionandde?f=templates$fn=default.htm$3.0$vid=amlegal:sanfrancisco_ca$anc=JD_41A.5)>.

⁹⁸ Santa Monica Municipal Code. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.qcode.us/codes/santamonica/>>.

⁹⁹ Santa Monica, CA. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.airbnb.com/help/article/908/santa-monica-ca>>.

¹⁰⁰ Overview of the Home-Sharing Ordinance. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.smgov.net/Departments/PCD/Permits/Short-Term-Rental-Home-Share-Ordinance/>>.

¹⁰¹ Santa Monica Municipal Code. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.qcode.us/codes/santamonica/>>.

tokius reguliacinius iššūkius vis didesnei daliai „Airbnb” platformos naudotojų. Kyla klausimas, kokie iššūkiai iš to kyla pačiai „Airbnb” platformai? Atsakymas į šį klausimą – reguliavimas, kuris neproporcingai riboja ar sukuria finansines prievoles dalijimosi ekonomikos subjektams. San Franciskui įvedus minėtus reikalavimus ir apribojus galimybę būstą nuomoti daugiau nei 90 dienų per metus, „Airbnb” nuomojamų būstų skaičius San Franciske sumažėjęs perpus, o Santa Monikos miestui įvedus draudimą nuomoti būstą patiemams nuomininkams jame negyvenant, nuomojamų būstų skaičius sumažėjo 80 procentų¹⁰². Nors miestų biudžetus papildė 14 procentų mokesčiai už teikiamas būstų nuomos paslaugas, o nuomotojai galėdavo gauti papildomų pajamų iš jų pačių nedisponuojamo turto, savivalda nesiryžo to vertinti teigiamai. Toks reguliavimas atima papildomas pajamas iš asmenų bei apsunkina platformų finansinės nepriklausomybės siekį.

3.2. Iššūkiai Europoje ir Lietuvoje

Pavėžėjimo sektoriuje Europoje kylantys iššūkiai tikrai nėra lygiaverčiai iššūkiams, kylantiems JAV, o ypačiai Kalifornijos valstijoje. Manytina, kad Europos Sąjungoje taikomas prieš tai aptartas reguliavimas yra proporcingas teikiamų paslaugų pobūdžiui bei apsaugo besinaudojančių pavėžėjimo paslaugomis interesus. Reikalavimai tokie kaip vairavimo patirtis, neteistumas ar privaloma licencija, nesukuria dalijimosi ekonomikos subjektams papildomos finansinės naštos, kuri galėtų trukdyti tolimesnei jų veiklai ar net privesti prie įmonių bankroto.

Panašios tendencijos yra pastebimos ir kitame, JAV kontekste neaptartame, dalijimosi ekonomika pagrįstame tarpusavio skolinimo platformų versle. Šių platformų reguliavimas, kaip ir buvo aptarta antrojoje dalyje, priklauso nuo Europos Sąjungos institucijų bei nacionalinių teisės aktų, kurių atitiktį prižiūri Lietuvos bankas. Taisyklės dėl neprikaištingos vadovaujančiųjų asmenų reputacijos, reikiamo įstatinio kapitalo, įtraukimo į viešą vartojimo kredito davėjų sąrašą bei pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos atitikties, manytina, yra visiškai proporcingos finansų rinkos, kuri gerokai viršija rizikos indikatorius lyginant su pavėžėjimo ar apgyvendinimo paslaugomis, dalyviams. Tarpusavio skolinimo platformoms tai nesukelia ilgalaikės finansinės naštos bei leidžia įsivertinti savo tiek finansines, tiek strategines galimybes įrašymo į vartojimo kredito davėjų sąrašą metu. Autoriaus manymu, toks reguliavimas nesukuria neproporcingų ribojimų ar finansinių prievolių ir yra prevencinio tipo, kadangi juo

¹⁰² Top Cities Where Airbnb Is Legal or Illegal. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.investopedia.com/articles/investing/083115/top-cities-where-airbnb-legal-or-illegal.asp>>.

siekama užkirsti kelią gailimoms rizikoms bei suteikti pasitikėjimo tarpusavio skolinimo platformų naudotojams.

Šiek tiek kitokia situacija miestų lygmeniu yra susiklosčiusi apgyvendinimo paslaugas teikiantiems dalijimosi ekonomika pagrįstiems verslams, o konkrečiai – „Airbnb“. Autorius išnagrinėjo „Airbnb“ taikomą reguliavimą Europos miestų lygmeniu ir išskyrė du įdomiausius atvejus, vienas iš jų – Paryžius, daugiausia „Airbnb“ paslaugų siūlantis miestas pasaulyje, kuriame galima rasti 60 tūkstančių trumpalaikės nuomos būstų¹⁰³. Antrasis - Vokietijos sostinė Berlynas. Toliau taip pat bus apžvelgiamas ir Vilniaus pavyzdys.

Paryžiaus miesto savivaldos taikomi reikalavimai apgyvendinimo paslaugas teikiantiems asmenims:

- Paryžiaus miesto savivaldai darant įtaką, buvo priimti teisės aktai visos Prancūzijos lygmeniu, kurie išskiria tris apgyvendinimo paslaugų teikimo tipus: pirminės rezidencijos, antrinės rezidencijos ir nereziduojamos erdvės. Pirminė rezidencija reiškia būstą, kuriame jį nuomojantis asmuo pats praleidžia ne mažiau kaip 8 mėnesius per metus, antrinė – būstą, kuriame jį nuomojantis asmuo praleidžia ne mažiau kaip 4 mėnesius per metus, o nereziduojama erdvė – erdvė, kuri išskirtinai nuomojama¹⁰⁴.
- Pirminę rezidenciją leidžiama nuomoti ne daugiau kaip 120 dienų per metus, tačiau jeigu nuomojama tik tam tikra erdvė, pvz. kambarys – neribotai, tačiau nuomotojas turi ir toliau gyventi patalpose. Antrinę rezidenciją leidžiama nuomoti visus metus, deklaruojant savo veiklą vietos savivaldai. Nereziduojamose erdvėse nuoma leidžiama tik tuo atveju, jeigu yra suteikiami pagrindiniai trumpalaikio apgyvendinimo privalumai – pusryčiai ir kambarių aptarnavimas¹⁰⁵.
- Visus apgyvendinimo tipus yra privaloma registruoti Paryžiaus miesto savivaldybėje, nebent yra nuomojamas kambarys pirminėje rezidencijoje arba apgyvendinama nereziduojamoje erdvėje (tokios erdvės reguliuojamos viešbučiams taikomais teisės aktais)¹⁰⁶.

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ Responsible hosting in France. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <<https://www.airbnb.com/help/article/1383/responsible-hosting-in-france>>.

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ ELAN Law. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/textes/115b1253_texte-adopte-commission.pdf>.

- Nepaisant visų vietos savivaldos bei pačios valstybės taikomų mokesčių, „Airbnb“ yra įpareigotas apgyvendinimo paslaugas perkančius asmenis apmokestinti 1,25 procentų „turistų mokesčiu“, kuris taikomas asmeniui per naktį¹⁰⁷.
- Renkantieji „turistų mokesčius“, kurie šiuo atveju yra privalomi, nuo 2019 m. sausio 1 d. turi pateikti pagrindinius duomenis apie įvykdytas nakvynes per metus, svečių skaičių, surinktų mokesčių skaičių ir kt.¹⁰⁸

Berlyno miesto savivaldos taikomi reikalavimai apgyvendinimo paslaugas teikiantiems asmenims:

- Panašiai kaip ir Paryžiaus atveju, Berlynas išskiria 3 apgyvendinimo paslaugų teikimo tipus: pirminės rezidencijos, antrinės rezidencijos ir nereziduojamos erdvės. Teisės aktai nurodo, kad pirminėmis rezidencijomis laikoma pagrindinė asmens gyvenamoji vieta, o antrinėmis – vasaros rezidencijos ar kiti sezoniniai būstai. Pirminės rezidencijos atveju teisės aktas netaiko nuomojamų dienų limito per metus, o antrinės rezidencijos atveju nuomojamų dienų skaičius per metus sumažėja iki 90¹⁰⁹.
- Tiek pirminės, tiek antrinės rezidencijos nuomotojams reikia gauti savivaldos institucijų leidimą užsiimti apgyvendinimo paslaugomis. Nuo leidimo yra atleidžiami pirminių rezidencijų nuomotojai, nuomojantys ne daugiau kaip 50 procentų pirminės rezidencijos¹¹⁰.
- Apgyvendinimo paslaugas perkantys asmenys turi sumokėti 5 procentų miesto nakvynės mokestį (angl. *overnight accomodation tax*), kuris mokamas nepriklausomai nuo žmonių skaičiaus per naktį¹¹¹.

Nagrinėjamų miestų atveju reguliavimas atrodo pakankamai panašus į JAV miestų reguliavimą, žinoma, ne taip stipriai ribojantis kaip Santa Monikos, tačiau ženkliai ribojantis laisvą apgyvendinimo paslaugų teikimo veiklą. 2014 metais Berlyno miesto

¹⁰⁷ France Tax Administration. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <http://taxesjour.impots.gouv.fr/DTS_WEB/FR/PAGE-Consult-rwd.awp?ID=91054CAGRANDEPARISSUDSEINEESSONNESENART>.

¹⁰⁸ Responsible hosting in France. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <<https://www.airbnb.com/help/article/1383/responsible-hosting-in-france>>.

¹⁰⁹ Verordnung über das Verbot der Zweckentfremdung von Wohnraum. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <http://gesetze.berlin.de/jportal/portal/t/1def/page/bsbeprod.psml/action/portlets.jw.MainAction?p1=0&eventSubmit_doNavigate=searchInSubtreeTOC&showdoccase=1&doc.hl=0&doc.id=jlr-WoZwEntfrVBErahmen&doc.part=R&toc.poskey=#focuspoint>.

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ *Ibid.*

savivaldos pareigūnai, nerimaudami dėl išaugusių būsto nuomos kainų ir nuolatinio gyvenamų būstų trūkumo, išleido teisės aktus, kuriais trumpalaikė nuoma visais atvejais yra leidžiama tik gavus miesto savivaldos leidimą, tačiau 95 procentai tokių prašymų buvo atmetami¹¹². Tokiu būdu miesto savivalda bandė sumažinti nuomos objektų skaičių iki absoliutaus minimumo ir tik praėjus 4 metams minėtą nutarimą pakeitė šiuo metu galiojantis. Tai atskleidžia dvi dalijimosi ekonomika pagrįstų apgyvendinimo paslaugų puses: norą reguliuoti dėl augančių kainų ir nuolatinio gyvenamo ploto trūkumo dėl patrauklių nuomos galimybių miesto centre ir norą leisti veikti nepriklausomai dėl savivaldybės surenkamų mokesčių bei kuriamos finansinės pridėtinės vertės nuolatiniams gyventojams. Manytina, kad šie reikalavimai apsunkina ne tik patį verslą, bet ir jų teikiamomis paslaugomis besinaudojančius asmenis. Vokietijos atvejis įrodo, kad reguliavimas, kuriuo užkertamas kelias ūkinei veiklai vykdyti, nenaudingas nei miestui, nei jo gyventojams.

Štai Vilniaus miesto savivaldybė, pastebėjusi augantį turistų skaičių ir „Airbnb“ platformos populiarumą, visai nesistengė to jokių būdu apriboti ar užkrauti našta apgyvendinimo paslaugą teikiantiems miesto gyventojams, o atvirkščiai – pabandyti surasti visas šalis tenkinantį kompromisą. Vilniaus miesto savivaldybė pasirašė sutartį su „Airbnb“ Ireland UC, kuria numatomas 1 euro per naktį nuo žmogaus „turisto“ mokesčio rinkimas¹¹³. Turisto mokesčio rinkimas Vilniuje galioja nuo 2018 m. liepos 1 d., tačiau anksčiau jo surinkimo prievolė tekdavo trumpalaikė nuoma užsiimantiems asmenims, o nuo 2020 m. vasario 1 d. šią pareigą Vilniaus miesto savivaldybės ir „Airbnb“ bendru sutarimu prisiėmė pati platforma¹¹⁴. Vilniaus miesto pavyzdys puikiai iliustruoja bendradarbiavimo teikiamus pranašumus ne tik miesto biudžeto atžvilgiu, tačiau ir palengvinant administracinę našta apgyvendinimo paslaugas teikiantiems asmenims. Autoriaus nuomone, sprendimai priimami vietos lygmeniu, kurių priėmimo procese dažniausiai retai atsiranda oponuojančioji pusė, turėtų būti priimami racionaliai, apgalvotai ir nešališkai, siekiant bendro susitarimo, o ne materialiuųjų teisinių įpareigojimų nustatymo.

Visa ši dalis, ekonominė analizė bei tyrimų, nors ir smulkaus masto, apžvalga veda prie vienos galimos išvados ir vieno iš pagrindinių iššūkių – perteklinio reguliavimo. Įvertinus užsienio šalių praktiką ir galimas grėsmes Lietuvos Respublikos įstatymų

¹¹² Top Cities Where Airbnb Is Legal or Illegal. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.investopedia.com/articles/investing/083115/top-cities-where-airbnb-legal-or-illegal.asp>>.

¹¹³ Keičiasi turisto rinkliavos surinkimo tvarka būsto nuomotojams per „Airbnb“. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <<https://turistorinkliava.vilnius.lt/naujienos/keiciasi-turisto-rinkliavos-surinkimo-tvarka-busto-nuomotojams-per-airbnb/25>>.

¹¹⁴ Turisto Rinkliava Vilniaus Mieste. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.vilnius-tourism.lt/informacija/apgyvendinimas/turisto-rinkliava-vilniaus-mieste/>>.

leidyboje, perteklinis reguliavimas yra analizuojamas remiantis Lietuvos Respublikos konstitucine doktrina. Šiame darbe jis yra suprantamas kaip ribojantis iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos kylančią asmens ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą¹¹⁵. A. Juškevičiūtės-Vilienės darbuose minima, kad ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva konstitucinėje jurisprudencijoje įvardijama kaip konstitucinė vertybė, konstitucinis principas ir subjektinė teisė bei laisvė¹¹⁶. Konstitucijos 46 str. 2 d. yra įvirtinta nuostata, kad valstybė remia visuomenei naudingas ūkines pastangas ir iniciatyvą. Konstitucinio teismo doktrina nurodo, jog šio principo įgyvendinimas lemia, kad valstybės, taip pat savivaldybių institucijos bei pareigūnai, privalo savo sprendimais ar veiksmais nekliudyti reikštis ir plėtotis asmenų iniciatyvai, nežlugdyti jų ūkinių pastangų ir neužkirsti joms kelio, jeigu ši iniciatyva ar ūkinės pastangos nėra žalingos visuomenei, net jeigu jų naudingumas visuomenei nėra akivaizdus¹¹⁷. Vis dėl to A. Juškevičiūtė-Vilienė teigia, kad ūkinės veiklos laisvė nėra absoliuti ir neribota, o siekiant ją riboti, konstitucinė doktrina reikalauja atsižvelgti į bendrąsias (*lex generalis*) ir specialiąsias (*lex specialis*) žmogaus teisių ir laisvių ribojimo sąlygas¹¹⁸. Esminės žmogaus teisių ribojimo doktrinos nuostatos konstitucijoje yra šios: 1) tai daroma įstatymu; 2) ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; 3) ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; 4) yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo, kaip vieno iš konstitucinės teisinės valstybės principo elementų, kuris reiškia, kad įstatymuose numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir kad šios priemonės neturi varžyti asmenų teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti¹¹⁹. Labiausiai atkreiptinas dėmesys į ketvirtąją nuostatą, kuri nurodo teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus bei ribojimo proporcingumą, kuris abiem atvejais, tiek „Uber“, tiek „Airbnb“ nebuvo pasiektas, nes reguliavimas nukrypo į kraštutinumus, vienu atveju finansinius, o kitu ribojimo. Tai sukuria pasekmes ne tik dalijimosi ekonomikos subjektams, bet ir asmenims, teikiantiems paslaugas naudojantis jų platformomis, o tai varžo daugybės fizinių asmenų turimų išteklių panaudojimo galimybes.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, nr. 33-1014, 46 straipsnis.

¹¹⁶ JUŠKEVIČIŪTĖ-VILIENĖ, A. Asmens ūkinės veiklos laisvės konstituciniai pagrindai Lietuvoje: ekonominės, istorinės ir lyginamosios įžvalgos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2016, p. 181.

¹¹⁷ *Ibid.* p. 202.

¹¹⁸ *Ibid.* p. 205.

¹¹⁹ *Ibid.* p. 205-206.

Apibendrinant šią dalį kyla klausimas, koks reguliavimas yra proporcingas, racionalus ir negalėtų būti vadinamas pertekliniu dalijimosi ekonomikos subjektų atžvilgiu? Šis klausimas formuoja iššūkį ne dalijimosi ekonomikai, o įstatymų leidėjams ir pačiai teisei. Toliau bus analizuojamas perteklinis reguliavimas ekonominės teisės mokyklos požiūriu bandant atsakyti į šioje išvadoje iškeltą klausimą.

4. PERTEKLINIO TEISINIO REGULIAVIMO ANALIZĖ EKONOMINĖS TEISĖS MOKYKLOS POŽIŪRIU

Perteklinis reguliavimas dalijimosi ekonomikos subjektų atžvilgiu savaime nedaro teisės aktų neteisingų, tačiau verčia kvestionuoti jų pagrįstumą. Trečiojoje dalyje autorius pateikia ekonominius argumentus, kurie pagrindžia perteklinio reguliavimo esamumą, bet nesuteikia teorinio pagrindo juos vertinti įstatymų leidybos prasme. Dalijimosi ekonomika pagrįstų verslų atžvilgiu perteklinis reguliavimas gali atrodyti visiškai pagrįstas ir proporcingas jį vertinant iš tradicinių verslų perspektyvos, lygiagrečiai tradicinių verslų atžvilgiu perteklinis reguliavimas gali atrodyti tinkamas dalijimosi ekonomika pagrįstų verslų atžvilgiu. Įstatymų leidėjas siekdamas sukurti pusiausvyrą dažnai žvelgia iš vienos pusės perspektyvos neįvertindamas kitos galimybių. Ekonominiai argumentai gali būti analizuojami tik remiantis pakankamai nesenai susiformavusia ekonominės teisės mokykla, todėl toliau bus analizuojamas perteklinio reguliavimo kaip teisinio iššūkio pagrįstumas dalijimosi ekonomikos subjektų atžvilgiu, remiantis ekonomine teisės analize.

Ekonominė teisės analizė

Siekiant tinkamai identifikuoti ekonominės teisės mokyklos pagrindinius principus ir galėti juos tinkamai pritaikyti analizuojant perteklinio reguliavimo kaip teisinio iššūkio svarbą, visų pirma yra pateikiama trumpa ekonominės teisės analizės samprata, ją atstovaujantys autoriai bei pagrindinės susiformavimo prielaidos.

Teisė ir ekonomikos susidūrimas nėra naujas reiškinys. Tam tikros teisės sritys yra nukreiptos į tradicinės ekonomikos rinkos reguliavimą, o šiuo atveju, remiantis prieš tai aptartais teisės aktais, ir į dalijimosi ekonomika pagrįstus verslus. Tų sričių teisės aktai ir teisinis supratimas išplaukia iš tradicinės ekonominės rinkų analizės, jos išskirtinių savybių ir nesėkmių¹²⁰. Senoji teisės ir ekonomikos sąveikavimo samprata apsiriboja šiomis sritimis: įmonių teisė, antimonopolinė ir konkurencijos teisė bei mokesčių teisė. Tai yra senieji teisės ir ekonomikos sampratos teisės šakų pavyzdžiai, o ekonominiai sumetimai čia yra tik natūraliai įtraukiami, kiek tai leidžia tradicinė rinkos ekonomikos analizė. Naujoji teisės ir ekonomikos samprata, kuri pristatoma toliau darbe, orientuojasi ne tik į teisinę ekonominės visumos analizę, bet ir į teisės paradigmos analizę ekonominiu požiūriu. Ši analizė neapsiriboja vien teisės šakomis, kuriose nagrinėjami ekonominiai

¹²⁰ SALZBERGER, E. M. *The Economic Analysis of Law: The Dominant Methodology for Legal Research*. Israel, University of Haifa, 2007, p. 216.

klausimai. Ekonominės teisės analizės tikslu laikoma visa teisinė sistema: privatinė ir viešoji teisė, materialinė bei procesinė teisė ir teisinės institucijos¹²¹.

Naujosios teisės ir ekonomikos sampratos šaknis galima atrasti XVIII amžiuje, remiantis Adam Smith¹²², Cesar Beccaria¹²³, Marquis de Condorcet¹²⁴ ir Jeremy Bentham¹²⁵ darbais. Ši samprata susiformavo kaip reikšminga teisės teorijos šaka tik 1960 m., kai buvo išleistas Nobelio ekonomikos premijos laureato Ronald Coase straipsnis „Socialinių kaštų problema“ (angl. *“The problem of social cost”*)¹²⁶. Nepaisant visų minėtų autorių ir jų darbų, svarbiausias ir didžiausių postūmį padaręs leidinys ekonominės teisės analizės atžvilgiu, manoma, yra 1970 m. išleista Richard Posner (toliau – Posneris) knyga – „Ekonominė teisės analizė“ (angl. *“The Economic Analysis of Law”*)¹²⁷. Pastarojo mintimis daugiausia ir bus remiamasi tolimesniame šios dalies dėstyme.

Posnerio analizė plėtojama pagal fundamentalius neoklasikinės ekonomikos postulatus, kuriuos jis apibūdina kaip atvirkštinį kainos ir produkcijos santykį, alternatyvias galimybių sąnaudas ir išteklių tendencijas pereiti nuo žemesnės prie aukštesnės vertės jeigu yra leidžiamas savanoriškas keitimasis¹²⁸. Savanorišką keitimąsi, kurį Posneris aprašo savo moksliniuose darbuose, šiame darbe galima prilyginti pagrindiniam tyrimo objektui – dalijimosi ekonomikai. Būtent dalijimosi ekonomikos dėka ištekliai, kurie gali būti nekilnojamas turtas, automobilis, dėvėti drabužiai ar sukauptos ir nepanaudotos lėšos, yra naujai įprasminami suteikiant jiems naują ekonominę arba didesnę ekonominę vertę nepatiriant jokių papildomų išlaidų, o tai veda prie vieno iš ekonominės teisės analizės pagrindų – efektyvumo. Siekiant plačiau apžvelgti Posnerio filosofiją, toliau nagrinėjamas vienas iš ekonominės teisės analizės elementų – konkurencinga rinka ir efektyvumas.

Neoklasikinė kainų teorija arba kitaip vadinama mikroekonomika¹²⁹ sudaro Posnerio teisės ekonominės analizės pagrindą, kuriuo bandoma analizuoti ir numatyti socialinį elgesį. Dėmesys yra sutelkiamas į dvi paprastas prielaidas. Pirmoji prielaida yra tai, kad

¹²¹ VELJANOVSKI, C. G. *The New Law-and-Economic*. Oksford: Centre for Socio-Legal Studies, 1982, p. 169.

¹²² SMITH, A. *An Inquiry into the Nature And Causes of the Wealth of Nations*. Scotland, United Kingdom, 1776.

¹²³ BECCARIA, C. *On Crimes and Punishment*. Italy, 1764 (Henry Paolucci and Bobbs Merrill vertimas į anglų kalbą – 1963).

¹²⁴ CONDORCET, M. *Essay on the Application of Analysis to the Probability of Majority Decisions*. France, 1785.

¹²⁵ BENTHAM, J. *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. The Great Britain, 1780.

¹²⁶ COASE, R. H. *The Problem of Social Cost*. Virginia, U.S., 1960.

¹²⁷ POSNER, R. A. *The Economic Analysis of Law*. Chicago, U.S., 1972.

¹²⁸ *Ibid.* p. 5.

¹²⁹ RUSSELL, R ir WILKINSON, M. *Microeconomics: a Synthesis of Modern and Neoclassical Theory*. New York, 1979, IX dalis.

yra išteklių trūkumas, atsižvelgiant į kylančią žmonių vartojimo paklausą. Dėl šios priežasties žmonės turi pasirinkti tarp įvairių išteklių ar veiklos rūšių¹³⁰.

Antroji prielaida, kuria grindžiama kainų teorija, paaiškina, kaip individai įgyvendina tokius kompromisus. Ši hipotezė sukuria paklausos dėsnį, kuris sako, kad prekės kainai padidėjus, žmonės jos suvartos mažiau. Priešingai, dėl kainos sumažėjimo vartojimas padidės¹³¹.

Remiantis šiomis dviem hipotezėmis, ekonominės teisės analizės teorija daro pagrindinę išvadą apie socialinį elgesį: konkurencijos sąlygomis laisva prekyba tarp asmenų lems socialiai optimalų išteklių paskirstymą. Ekonomikos teorija apibrėžia „socialiai optimalų paskirstymą“ kaip tokį, kuriame joks individas negali pagerinti savo padėties nepakenkdamas bent vieno kito asmens padėčiai¹³². Toks paskirstymas dar kitaip vadinamas „Pareto optimalus“¹³³. „Pareto optimalumas“ dažnai naudojamas kaip *status quo*, palyginimo taškas, ir iš čia kyla pakankamai rimta kriterijaus problema¹³⁴, kurią galime išvysti ir įstatymų leidyboje dalijimosi ekonomikos atžvilgiu. Kaip pavyzdys pateikiama dviejų asmenų visuomenė, kurioje vienas asmuo turi visus išteklius, o kitas neturi nieko. Nepaisant to, šis labai nelygus paskirstymas yra „Pareto optimalus“, o vienintelis būdas pagerinti nepalankioje padėtyje esančio asmens padėtį yra atimti tam tikrus išteklius iš privilegijuotojo asmens ir tokiu būdu pabloginti jo finansinę situaciją. Šią dviejų asmenų visuomenę galėtumėme prilyginti tradicinei ir dalijimosi ekonomikai, kurių viena, nors ir naujai susiformavusi, tačiau įgauna nemažo masto pranašumą kitos atžvilgiu. Įstatymų leidėjas šį pranašumą stengiasi apriboti kurdamas įpareigojančius įstatymus, pvz. Kalifornijos Asamblėjos Įstatymas Nr. 5, tačiau tokiais veiksmais neatsižvelgdamas į asmenų resursus gali sustabdyti trečiojoje dalyje minimą ekonominį proveržį¹³⁵ ir užkirsti kelią dalijimosi ekonomika pagrįstų verslų veiklai.

Net ir remiantis prieš tai iškelta dilema, „Pareto optimalumas“ išlieka naudinga koncepcija, kuri suteikia pagrindą normatyvinei ekonomikai. Konkurencijos sąlygos, kuriomis pasiekiamas „Pareto optimalumas“, yra kolektyviai žinomos kaip „tobula konkurencija“¹³⁶. Tobula konkurencija yra labiau idealus etalonas, o ne realistiškas

¹³⁰ POSNER, R. A. *The Economic Analysis of Law*. Chicago, U.S., 1972, p. 43-82.

¹³¹ SAMUELSON, P. *Economics*. U.S., 1976, p. 18-23.

¹³² COHEN, J. M. *Posnerian Jurisprudence and Economic Analysis of Law: the View From the Bench*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Law Review, 1982, p. 1120.

¹³³ FERGUSON, C. ir GOULD, J. *Microeconomic Theory*. New York, U.S., 1975, p. 439 – 465.

¹³⁴ COHEN, J. M. *Posnerian Jurisprudence and Economic Analysis of Law: the View From the Bench*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Law Review, 1982, p. 1120.

¹³⁵ SCOTT, I. ir BROWN, E. *Redefining and Regulating the New Sharing Economy*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Journal of Business Law, 2017, p. 586.

¹³⁶ COHEN, J. M. *Posnerian Jurisprudence and Economic Analysis of Law: the View From the Bench*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Law Review, 1982, p. 1121.

ekonomikos apibūdinimas. Ji apibūdina ekonomiką, kurioje kiekvienoje rinkoje yra daug pirkėjų ir pardavėjų, yra standartizuota prekė, visiems pirkėjams ir pardavėjams prieinama svarbi rinkos informacija ir nėra jokių operacinių išlaidų. Jei visos šios sąlygos egzistuotų ir nebūtų kitų išorinių veiksnių, susidarytų tobula konkurencinė pusiausvyra¹³⁷. Realiojo pasaulio rinkose yra tik apytikslis konkurencingumo ir pusiausvyros paskirstymas, šis paskirstymas yra labai svarbus konceptualiai, nes jis visada yra „Pareto optimalus“¹³⁸. Todėl įstatymų leidėjas turėtų aktyviais veiksmais palaikyti pusiausvyrą, o tai, jog konkurencija lemia efektyvių išteklių paskirstymą nebūtinai turi reikšti įstatymo leidėjo susilaikymą nuo įsikišimo į ekonomiką¹³⁹. Nepaisant to, įstatymų leidėjo įsikišimas apribojant ūkio subjektus, šiuo atveju dalijimosi ekonomikos subjektus, nebūtinai reiškia, kad bus pasiektas aukštesnis ekonominis rezultatas. Reguliavimas iš savęs yra susijęs su didelėmis finansinėmis išlaidomis, kurios apima administracines, informacijos surinkimo, įgyvendinimo ir kt. Nėra garantuojama, kad gauta nauda įgyvendinus reguliacines priemones bus didesnė už patirtas išlaidas, bet tai tikrai gali ženkliai pakeisti tam tikrų ūkio subjektų padėtį rinkoje, kurių patiriami nuostoliai gali koreliuoti su valstybės nuostoliais.

Savo darbuose Posneris pasiūlė, kad ekonomikos mokslas galėtų būti naudojamas nustatant „kiek bendroji teisė yra nuosekli taisyklių visuma, susijusi su efektyvumo skatinimu“¹⁴⁰. Posneris netgi priėjo išvadą, kad efektyvumas daugeliu atveju gali atitikti teisingumą¹⁴¹. Šiuo atveju svarbu išsiaiškinti, kas, anot Posnerio, yra efektyvumas teisėje, nes jis efektyvumo sąvokos nenaudoja siaurąja, „Pareto optimalumo“ prasme, o daugiau dėmesio skiria bendrai didžiausiai galimai grynajai naudai¹⁴². Pasinaudodamas turto maksimizavimu kaip savo pagrindiniu atspirties tašku, Posneris iškėlė konkrečias teorijas apie atskirus teisinės sistemos aspektus. Šiame skyriuje toliau bus remiamasi dviem teorijomis, kurios labiausiai pagrindžia dalijimosi ekonomikai kylančius iššūkius: ekonomine procedūrų teorija bei teisės aktų ir konstitucinės interpretacijos ekonomine teorija¹⁴³.

Ekonominė procedūrų teorija. Posnerio procedūrų teoriją ekonominiu lygmeniu galima suprasti kaip įstatymų leidėjo (kurį jis prilygina didelei įmonei), užsiimančio įstatymų, nukreipiančių link efektyvaus išteklių paskirstymo, išleidimu. Tokiu atveju

¹³⁷ SAMUELSON, P. Economics. U.S., 1976, p. 43-47.

¹³⁸ RUSSELL, R ir WILKINSON, M. Microeconomics: a Synthesis of Modern and Neoclassical Theory. New York, 1979, p. 398.

¹³⁹ COHEN, J. M. Posnerian Jurisprudence and Economic Analysis of Law: the View From the Bench. Pennsylvania: University of Pennsylvania Law Review, 1982, p. 1121.

¹⁴⁰ POSNER, R. A. The Present Situation in Legal Scholarship. New Haven, U.S., 1981, p. 1113 – 1120.

¹⁴¹ POSNER, R. A. The Economic Analysis of Law. Chicago, U.S., 1972. p. 22-23.

¹⁴² *Ibid.* p. 10.

¹⁴³ POSNER, R. A. Utilitarianism, Economics, and Legal Theory. Chicago, U.S., 1979, p. 103 – 127.

įstatymo leidėjo kuriamas produktas – įstatymai. Ekonomistai postuluoja išlaidų sumažinimą kaip vieną iš įmonės tikslų¹⁴⁴, labai tikėtina, kad įstatymų leidėjas, veikiantis kaip įmonė, taip pat stengsis sumažinti patiriamas išlaidas¹⁴⁵. Posneris iš savo kaip teisėjo perspektyvos šią teoriją detalizuoja vadovaudamasis teismine procedūra. Jis teigia, kad teismine procedūra siekiama sumažinti dviejų išlaidų sumą: „klaidų išlaidos“ – socialinės išlaidos, atsirandančios dėl klaidingų teismų sprendimų, ir „tiesioginės išlaidos“ – faktinės bylinėjimosi išlaidos¹⁴⁶. Posneris mano, kad teisinės sistemos procesiniai mechanizmai skatina efektyvumą, nes jie linkę abi šias išlaidas sumažinti, tačiau efektyvumas pasiekiamas tik vadovaujantis ekonominiais argumentais¹⁴⁷. Teisės normos savaime negali užtikrinti veiksmingumo, todėl teisėjai priimdami sprendimus jas turėtų taikyti taip, kad būtų siekiama kuo mažesnių išlaidų¹⁴⁸.

Teisės aktų ir konstitucinės interpretacijos ekonominė teorija. Posnerio požiūris į įstatymų aiškinimą prasideda teisės aktų atsiradimo priežasčių tyrimu. Ekonomistai pateikia keletą teorijų, apibūdinančių paskatas, kurios motyvuoja priimti įstatymus¹⁴⁹. Posnerio aiškinimas yra dviejų pateikiamų teorijų sujungimas: viešojo intereso teorija ir interesų grupių teorija¹⁵⁰.

Remiantis viešojo intereso teorija, įstatymų leidybos procesas yra nukreiptas į rinkos trūkumų, kuriuos galima ištaisyti įstatymais, nustatymą. Šiuo atveju pilietinė pareiga ir reitingų konjunkтура motyvuoja įstatymų leidėjus leisti įstatymus, kurie didina ekonominę gerovę skatindami efektyvumą arba perskirstydami kapitalą¹⁵¹. Kita vertus, interesų grupių įstatymų leidybos teorija remiasi ta nuomone, kad įstatymai yra materialus vienetas, kuris tiekiamas panašiai kaip visos kitos prekės laisvojoje rinkoje¹⁵². Teisėkūros prekių rinkoje interesų grupės įstatymų leidėjams siūlo įvairias paskatas – tiek legalias, tiek neteisėtas, siekiant paskatinti priimti įstatymus, kurie šioms grupėms yra naudingi¹⁵³. Posneris šioje vietoje teigia, kad abiem atvejais, tiek viešojo intereso, tiek interesų grupių, įstatymų leidėjas daugiausia dėmesio turėtų skirti galutiniam rezultatui, kuris sukurtų maksimalų

¹⁴⁴ SAMUELSON, P. Economics. U.S., 1976, p. 495.

¹⁴⁵ POSNER, R. A. The Economic Analysis of Law. Chicago, U.S., 1972, p. 419-429.

¹⁴⁶ POSNER, R. A. An Economic Approach to Legal Procedure and Judicial Administration. Chicago, U.S., 1973, p. 399.

¹⁴⁷ *Ibid.* p. 422.

¹⁴⁸ *Ibid.* p. 436.

¹⁴⁹ POSNER, R. A. Economics, Politics, and the Reading of Statutes and the Constitution. Chicago, U.S., 1982, p. 263.

¹⁵⁰ *Ibid.* p. 265.

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² *Ibid.*

¹⁵³ *Ibid.* p. 266.

efektyvumą viešojo intereso atžvilgiu ir ribotai maksimalų interesų grupių atžvilgiu¹⁵⁴. Jo darbuose taip pat išskirtinis vaidmuo suteikiamas konstitucinėms teisėms, kur jis tiria skirtumus tarp individualių konstitucinių teisių ir institucinių konstitucinių galių. Posneris teigia, kad bendras socialinis naudingumas (efektyvumas) bus mažesnis tuomet, kai daugumos valią griauna teisės aktų priėmimas ar pripažinimas negaliojančiais, nei tuo atveju kai vieno asmens interesus griauna konstitucinių teisių neigimas¹⁵⁵.

Šios pateiktos Posnerio teorijos neapima visos jo ekonominės teisės analizės srities, tačiau rodo pagrindinį Posnerio metodologijos turinį, kurio visuma formuoja ekonominės teisės mokyklą. Šios teorijos yra pritaikomos ir analizuojant reguliavimo reikšmę dalijimosi ekonomikos subjektų atžvilgiu. Ekonominė procedūrų teorija yra nukreipiama į teisėjus, kurie bendrojoje teisės sistemoje (JAV) užima ir įstatymų leidėjų funkciją, o tai sukuria prielaidą jos taikymui ir kontinentinės teisės sistemos šalyse analizuojant įstatymų leidybos procesą. Tokio proceso pagrindinis siekis – mažiausios galimos išlaidos. Dalijimosi ekonomikos subjektų atžvilgiu reguliavimas, aptartas šio darbo trečiojoje dalyje, tiesiogiai daro įtaką ne tik verslams, bet ir valstybei, kaip vienetui, kuris turės užtikrinti reguliavimo vykdymą. Darbo santykių nustatymas „Uber“ atveju ar zoninio bei rezidencijų klasifikavimo apribojimai „Airbnb“ atveju pareikalaus papildomų išlaidų iš valstybės ar savivaldybių biudžeto, siekiant užtikrinti reguliavimą vykdymą. Tuo tarpu teisės aktų ir konstitucinės interpretacijos ekonominė teorija analizuoja galutinį rezultatą nurodant, kad reguliuojant kiekvieną sritį reikia atsižvelgti į viešąjį interesą ir įstatymus kurti užtikrinant maksimalų efektyvumą daugumos atžvilgiu. Dalijimosi ekonomikos atveju minėtas perteklinis reguliavimas yra labiau nukreiptas į interesų grupes (interesų grupių teorija), t. y. tuos juridinius asmenis, kuriems jis suteikia konkurencinį ir finansinį pranašumą: viešbučiai ir taksi įmonės. Tokiu būdu maksimalus efektyvumas yra užtikrinamas interesų grupių atžvilgiu. Tuo tarpu dalijimosi ekonomika, sukurdama asmenims galimybę ekonomiškai efektyviai panaudoti savo turimus resursus, dėl fizinių asmenų, teikiančių paslaugas naudojantis dalijimosi ekonomikos subjektų platformomis, skaičiaus, kuris „Uber“ atveju siekia 3,9 milijono¹⁵⁶, o „Airbnb“ apie 7 milijonus¹⁵⁷, remiantis Posnerio iškelta viešojo intereso teorija atstovauja daugumą, kuriai maksimalus efektyvumas turėtų būti užtikrintas. Manytina, jog šie abu argumentai neįrodo reguliavimo

¹⁵⁴ POSNER, R. A. Statutory Interpretation-in the Classroom and in the Courtroom. Chicago, U.S., 1983 p. 800, 809.

¹⁵⁵ POSNER, R. A. The Economic Analysis of Law. Chicago, U.S., 1972. p. 494.

¹⁵⁶ Facts and figures as of December 2018. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.uber.com/en-PK/newsroom/company-info/>>.

¹⁵⁷ Airbnb Newsroom. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-24]. Prieiga per internetą: <<https://news.airbnb.com/fast-facts/>>.

nebūtinumo, atvirkščiai, jie įrodo reguliavimo būtinumą, kuris užtikrintų mažiausias galimas valstybės išlaidas ir didžiausią galimą efektyvumą daugumos atžvilgiu.

Posneris savo teorijas pritaiko ir praktiniame lygmenyje. Tai atsispindi dviejuose Čikagos septintojo apygardos apeliacinio teismo, kuriame teisėjauja ir pats Posneris, sprendimuose. Posneris, trijų teisėjų kolegijoje, lygiagrečiai nagrinėjo dvi apeliacines bylas tuo pačiu klausimu, viena iš jų – Ilinojaus transporto prekybos asociacijos (angl. *Illinois Transportation Trade Associatio*) prieš Čikagos miestą¹⁵⁸, o kita – „Joe Sanfelippo Cabs, Inc” prieš Milvokio miestą¹⁵⁹. Abu ieškiniai buvo iškelti dėl dalijimosi ekonomika pagrįstų pavėžėjimo paslaugas teikiančių verslų nesąžiningos konkurencijos ir netinkamo reguliavimo tradicinių taksi verslų atžvilgiu. Abu sprendimai buvo priimti dalijimosi ekonomikos subjektų naudai. Posneris, teigdamas, kad pavėžėjimo paslaugas teikiančios įmonės nėra ir neturi būti prilyginamos taksi įmonėms, pateikia tris skirtumus: 1) prieš išsikviesdamas pavežėją asmuo turi užsiregistruoti mobiliojoje programėlėje ir tokiu būdu sukurti sutartinius santykius su paslaugos teikėju, taksi įmonės to nedaro; 2) kitaip negu taksi įmonės, pavėžėjimo paslaugas teikiančios platformos apie vairuotojus bei transporto priemones pateikia daugiau informacijos prieš įvykdant užsakymą; 3) pavėžėjimo paslaugas teikiantys asmenys dažnu atveju tai daro papildomam uždarbiui ir nuvažiuoja gerokai mažiau mylių negu taksi įmonių vairuotojai, todėl jų automobiliai yra mažiau nusidėvėję ir atitinka aukštesnius saugos standartus. Posneris pažymi, kad tuo rūpinasi ir pati paslaugas teikianti platforma¹⁶⁰. Šie pavėžėjimo paslaugas teikiančių verslų bruožai sukuria pagrindą skirtingo reguliavimo nuo taksi įmonių kūrimui, tačiau tokiu būdu nėra sukuriama neteisinga konkurencija, o atvirkščiai – skatinama teisinga. Anot Posnerio, nuosavybė neapima teisės būti laisvam nuo konkurencijos¹⁶¹. Posneris netgi pateikia analogiją, kad daugumoje JAV miestų reikalaujama, jog šunims būtų išduodamos licencijos, bet ne katėms. Šunų savininkai, išskyrus tuos, kurie taip pat valdo kates, norėtų, kad katės būtų licencijavimo subjektas, tačiau nesiginčija, kad vyriausybė, reikalaujama licencijuoti „konkuruojantį“ gyvūną, atima iš šunų savininkų konstituciškai saugomą

¹⁵⁸ U.S. Court of Appeals For the Seventh Circuit. 2016 m. spalio 7 d. Sprendimas *Illinois Transportation Trade Association v. City of Chicago*, Nr. 16-2009, -2077, & -2980. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-04-11]. Prieiga per internetą: <<https://assets.documentcloud.org/documents/3126078/Illinois-Transport-v-Chicago-1.pdf>>.

¹⁵⁹ U.S. Court of Appeals For the Seventh Circuit. 2016 m. spalio 7 d. Sprendimas *Joe Sanfelippo Cabs, Inc. v. City of Milwaukee*, Nr. 16-1008. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-04-11]. Prieiga per internetą: <<https://assets.documentcloud.org/documents/3126079/Sanfelippo-v-Milwaukee.pdf>>.

¹⁶⁰ Posner on Uber vs. Taxis: ‘dogs and cats’. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-04-11]. Prieiga per internetą: <<https://www.chicagobusiness.com/article/20161007/NEWS10/161009859/uber-wins-victory-over-taxi-rivals-in-chicago-appeals-court>>.

¹⁶¹ *Ibid.*

nuosavybės teisę, arba priešingai, juos diskriminuoja antikonstituciniais veiksmais¹⁶². Taigi remiantis Posnerio teorijomis bei praktiniais išaiškinimais darytina išvada, kad skirtingų verslo tipų, nepaisant jų paslaugų pobūdžio panašumų, vienodas reguliavimas nebūtų efektyviai naudingas nei vienai, nei kitai pusei.

Lietuvos autoriai taip pat pabrėžia efektyvumą kaip vieną iš Konstitucijoje įtvirtintų ekonominės laisvės kriterijų¹⁶³. A. Juškevičiūtė-Vilienė teigia, kad ekonominė laisvė skatina produktyvias pastangas ir išteklių naudojimo efektyvumą bei pateikia netiesioginių priemonių valstybėje naudą efektyvumui didinti. Kiek kitaip negu Posneris, A. Juškevičiūtė-Vilienė nurodo, kad ekonomikos augimo skatinimas yra galimas ne tik tiesioginėmis priemonėmis (reguliuojat paklausą ir pasiūlą), bet ir netiesiogiai – sudarant prielaidas ekonomikai nevaržomai plėtotis¹⁶⁴. G. Lastauskienės publikacijoje, vadovaujantis ekonominiu teisės efektyvumo postulatu, yra nurodoma, kad tik ekonomiškai efektyvi teisė užtikrina visuomenės gerovės maksimizavimą, o visuomenės gerovės maksimizavimas ir esąs svarbiausias teisės tikslas¹⁶⁵. Svarbu pabrėžti ir tai, kad ekonominė teisės analizė negali būti vienintelė įstatymų leidėjo prioritetinė sritis, nes daugeliu atveju sprendimas priimtas pagal ekonominius naudingumo kriterijus gali prieštarauti pamatiniams teisės principams¹⁶⁶. D. Murauskas oponuodamas tokiam G. Lastauskienės teiginiui atkreipia dėmesį į tai, kad ekonominės teisės analizės esmė yra ekonomikos modelių ir mąstymo schemų pritaikymas teisėje. Šia paradigma nesiekiami supainioti skirtingų sričių, o atvirkščiai, bandoma praturtinti teisę papildomais instrumentais, leidžiančiais pamatyti tuos pačius reiškinius kitu požiūriu, išvelgti ekonominę gausybės iš pirmo žvilgsnio su ekonomika nesusijusių teisės analizuojamų reiškinių logiką¹⁶⁷.

Šioje dalyje pateikti argumentai formuoja pagrindinius kriterijus, kuriais vadovaujantis būtų įmanoma pasiekti ar įvertinti esamą reguliacinį proporcingumą dalijimosi ekonomikos subjektų atžvilgiu. Visų pirma, remiantis Posnerio iškeltomis teorijomis, institucijos, kurdamos reguliavimą ar nagrinėdamos jo pagrįstumą, turėtų atsižvelgti į (1) daugumos interesus (viešojo intereso teorija) ir užtikrinti maksimaliai įgyvendinamą ekonominį efektyvumą, maksimalus efektyvumas turėtų būti užtikrinamas ne tik daugumos, bet ir pačios valstybės atžvilgiu, (2) todėl reikėtų vertinti priimamų

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, nr. 33-1014, 46 straipsnis.

¹⁶⁴ JUŠKEVIČIŪTĖ-VILIENĖ, A. Teisinės ūkinės veiklos laisvės ištakos. *Teisė*, 2015, t. 95, p. 84.

¹⁶⁵ LASTAUSKIENĖ, G. Ekonominiai argumentai teisėje: jų vieta ir ribos. *Teisė*, 2013, t. 89, p. 30.

¹⁶⁶ *Ibid.*

¹⁶⁷ MURAUSKAS, D. Ekonominės teisės analizė: metodologinės prielaidos ir tyrimų kryptys. *Teisė*, 2012, t. 84, p. 153.

spendimų finansines sąnaudas užtikrinant mažiausias galimas išlaidas. Laikantis šių dviejų sąlygų, anot Posnerio, galima pasiekti teisingiausio sprendimo priėmimą, tačiau nevertėtų pamiršti ir (3) „Pareto optimalumo“, kuris dažnu atveju netinkamai interpretuojamas kaip *status quo* gali sukurti netolygią pusiausvyrą tradicinių ir dalijimosi ekonomikos verslų atžvilgiu. Šiuo atveju „Pareto optimalumo“ siekis turėtų būti grindžiamas šalių ekonominiu stabilumu ir interpretuojamas ne kaip būdas perskirstyti kapitalą, o kaip būdas silpnesnės šalies ekonominio augimo skatinimui.

Apibendrinant šią dalį atkreipiamas dėmesys į bendrosios teisinės logikos svarbą. Ši dalis įrodė, jog ekonominė teisės analizė nėra vienintelis ir pakankamas įrankis tvariam reguliavimui dalijimosi ekonomikos subjektų atžvilgiu užtikrinti, tačiau tai yra įrankis, kuris tiek įstatymų leidėjui, tiek teismams leistų pažvelgti į įstatymų leidybos ar sprendimų priėmimo procesą kitu kampu. Ekonominė teisės analizė galėtų priversti įstatymų leidėją skaičiuoti ir neleisti tiesiog „mėgautis“ teisingumu negalvojant, kokia yra to teisingumo kaina¹⁶⁸.

¹⁶⁸ LASTAUSKIENĖ, G. Ekonominiai argumentai teisėje: jų vieta ir ribos. *Teisė*, 2013, t. 89, p. 33.

IŠVADOS

1. Specialiojoje literatūroje dalijimosi ekonomika paprastai yra suprantama kaip ekonominė sistema, kurioje veikla vykdoma pasitelkiant platformas kaip bendradarbiavimo priemones ir tokiu būdu sukuriant atvirą rinką laikinam prekių ar paslaugų, kurias dažniausiu atveju teikia privatūs asmenys, naudojimui. Išskiriami trys pagrindiniai dalijimosi ekonomikos subjektų bruožai: 1) dalijimosi platformos veikia kaip internetiniai tarpininkai; 2) dalijimosi platformos yra „peer-to-peer“ paslaugų prekybos vietos; 3) dalijimosi platformos sumažina sandorių išlaidas.
2. Lietuvos Respublikoje bei Europos Sąjungoje dalijimosi ekonomikos subjektų atžvilgiu dažniausiai yra taikomos bendros teisės normos ir taisyklės. Vis dėl to, tam tikrais atvejais dalijimosi ekonomikos subjektams yra taikomas atskirai sukurtas reguliavimas. Įdomu tai, kad specifinio dalijimosi ekonomikos subjektų reguliavimo valstybiniu lygmeniu pavyzdžių nėra daug, tačiau ženkliai daugiau specifinio reguliavimo pavyzdžių tiek Europos Sąjungoje, tiek Jungtinėse Amerikos Valstijose galima rasti savivaldos lygmens teisės aktuose. Pagrindines reguliacines gaires Europos Sąjungoje nubrėžė Europos Teisingumo Teismo sprendimai „Uber“ ir „Airbnb“ atvejais, kuriais nors ir buvo sukurti nauji įpareigojimai pavėžėjimo srityje veikiantiems dalijimosi ekonomikos subjektams, abiejų sprendimų atvejais jų veikla nebuvo prilyginta tradicinės ekonomikos verslų teikiamoms analogiškomis paslaugoms. Jungtinėse Amerikos Valstijoje dalijimosi ekonomikos subjektai taip pat nėra prilyginami tradicinės ekonomikos verslams, tačiau, Kalifornijos Asamblėjos Įstatymu Nr. 5 sukuriama kur kas griežtesni reikalavimai negu Europoje, įpareigojantys dalijimosi ekonomikos subjektus įdarbinti asmenis, teikiančius paslaugas naudojantis jų platformomis.
3. Svarbiausias ir vienintelis iššūkis identifikuotas trečiojoje dalyje – perteklinis reguliavimas. Perteklinis reguliavimas riboja iš Konstitucijos kylančią ūkinės veiklos laisvę, sukuria neproporcingą finansinę naštą ir taip apsunkina ne tik patį verslą, bet ir jų teikiamomis paslaugomis besinaudojančius asmenis. Perteklinis reguliavimas gali pristabdyti ekonominę raidą bei paskatinti dalijimosi ekonomika pagrįstų verslų atsitraukimą iš reguliuojamų teritorijų. Svarbu paminėti ir tai, jog perteklinis reguliavimas palaipsniui gali panaikinti skirtumus tarp tradicinės ir dalijimosi ekonomikos subjektų, o tai turės įtakos dalijimosi ekonomikos, kaip ekonominė šakos, gyvavimui.

4. Perteklinis reguliavimas mažina ekonominį efektyvumą daugumos atžvilgiu bei sukuria papildomas administracines išlaidas įstatymų leidėjams. Tai dažnu atveju atspindi įstatymo leidėjo norą siekti pusiausvyros tarp dalijimosi ir tradicinės ekonomikos, nepaisant finansinių išteklių skirtumų. Anot ekonominės teisės mokyklos šalininkų, būtent šie veiksniai užkerta kelią teisingam ir proporcingam įstatymų, kurie yra būtini tolimesnei dalijimosi ekonomikos raidai, priėmimui. Perteklinis reguliavimas nesukuria naudos nei dalijimosi ekonomikos subjektams, nei valstybei, nei tradicinės ekonomikos verslams, kurie nors ir norėtų vienodo reguliavimo lyginant su dalijimosi ekonomikos subjektais, tačiau nebūtų linkę atsisakyti nuosavybės teisės bei konkuruoti lygiomis sąlygomis.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos banko valdybos nutarimas dėl Lietuvos banko prižiūrimų finansų rinkos dalyvių vadovų ir pagrindines funkcijas atliekančių asmenų vertinimo nuostatų patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2013, nr. 03-181.
2. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, nr. VIII-1835.
3. Lietuvos Respublikos įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, nr. IX-576.
4. Lietuvos Respublikos kelių transporto kodeksas. *Valstybės žinios*. 1996, nr. I-1628.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, nr. 33-1014.
6. Lietuvos Respublikos nekilnojamo turto mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2005, nr. X-233.
7. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, nr. IX-675.
8. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, nr. IX-751.
9. Lietuvos Respublikos Susisiekimo ministro įsakymas dėl keleivių vežimo lengvaisiais automobiliais taksi taisyklių patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2012, nr. 3-80.
10. Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, nr. VIII-667.
11. Lietuvos Respublikos vartojimo kreditų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, nr. XI-1253.
12. Valstybinio turizmo departamento prie ūkio ministerijos direktoriaus įsakymas dėl viešbučių klasifikavimo reikalavimų patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2018, nr. V-137.

Užsienio valstybių teisės aktai:

1. An act to amend Section 2750.3 of the Labor Code, relating to employment. 2020-02-12. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-04]. Prieiga per internetą: <http://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201920200SB990>.
2. California Assembly Bill 5. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-03]. Prieiga per internetą:

- <https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201920200AB5>.
3. ELAN Law. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/textes/115b1253_texte-adoptee-commission.pdf>.
 4. San Francisco Administrative Code. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <[http://library.amlegal.com/nxt/gateway.dll/California/administrative/chapter41aresidentialunitconversionandde?f=templates\\$fn=default.htm\\$3.0\\$vid=amlegal:sanfrancisco_ca\\$anc=JD_41A.5](http://library.amlegal.com/nxt/gateway.dll/California/administrative/chapter41aresidentialunitconversionandde?f=templates$fn=default.htm$3.0$vid=amlegal:sanfrancisco_ca$anc=JD_41A.5)>.
 5. San Francisco Business and Tax Regulations Code. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <[http://library.amlegal.com/nxt/gateway.dll/California/business/article7taxontransientoccupancyofhotelro?f=templates\\$fn=default.htm\\$3.0\\$vid=amlegal:sanfrancisco_ca\\$anc=JD_Article7](http://library.amlegal.com/nxt/gateway.dll/California/business/article7taxontransientoccupancyofhotelro?f=templates$fn=default.htm$3.0$vid=amlegal:sanfrancisco_ca$anc=JD_Article7)>.
 6. Santa Monica Municipal Code. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.qcode.us/codes/santamonica/>>.
 7. Verordnung über das Verbot der Zweckentfremdung von Wohnraum. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <http://gesetze.berlin.de/jportal/portal/t/1def/page/bsbeprod.psml/action/portlets.jw.MainAction?p1=0&eventSubmit_doNavigate=searchInSubtreeTOC&showdoccase=1&doc.hl=0&doc.id=jlr-WoZwEntfrVBErahmen&doc.part=R&toc.poskey=#focuspoint>.

Specialioji literatūra:

1. ALONI, E. Pluralizing the Sharing Economy. Washington: Washington Law Review, 2016.
2. BECCARIA, C. On Crimes and Punishment. Italy, 1764 (Henry Paolucci and Bobbs Merrill vertimas į anglų kalbą – 1963).
3. BENTHAM, J. An Introduction to the Principles of Morals and Legislation. The Great Britain, 1780.
4. COASE, R. H. The Problem of Social Cost. Virginia, U.S., 1960.
5. COHEN, J. M. Posnerian Jurisprudence and Economic Analysis of Law: the View From the Bench. Pennsylvania: University of Pennsylvania Law Review, 1982.

6. CONDORCET, M. Essay on the Application of Analysis to the Probability of Majority Decisions. France, 1785.
7. DAVIDSON, A. Social Media and Electronic Commerce Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
8. Davidson, N. M. ir Infranca, J. J. The Place of the Sharing Economy. Cambridge, Cmabridge University Press, 2018.
9. EREZ, A. Pluralizing the Sharing Economy. Washington: Washington Law Review, 2016.
10. EVANS, S. D. ir NOEL, M., Defining Antitrust Markets When Firms Operate Two-Sided Platforms. New York: Columbia Busines Law Rewiev, 2005.
11. FERGUSON, C. ir GOULD, J. Microeconomic Theory. New York, U.S., 1975.
12. GIRININKAS, A., DUBONIS, A., KIAUPA, Z., KIAUPIENĖ, J., LAURINAVIČIUS, Č., MIKNYS, R., SLIESORIŪNAS, G., ZABIELA, G. Akmens amžius ir ankstyvasis metalų laikotarpis. *Iš Lietuvos istorija*. Vilnius: Baltos lankos, 2005.
13. HALL, J. ir KRUGER, A. An Analysis of the Labor Market for Uber's Driver-Partners in the United States. San Francisco, Pinceton University Press, 2015.
14. HILL, S. Raw Deal: How the Uber "Economy" and Runaway Capitalism Are Screwing. San Francisco, 2015.
15. JUŠKEVIČIŪTĖ-VILIENĖ, A. Asmens ūkinės veiklos laisvės konstituciniai pagrindai Lietuvoje: ekonominės, istorinės ir lyginamosios įžvalgos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2016.
16. JUŠKEVIČIŪTĖ-VILIENĖ, A. Teisinės ūkinės veiklos laisvės ištakos. *Teisė*, 2015, t. 95.
17. KAPLAN, A. R. Regulation and the Sharing Economy, New York: New York Law Journal, 2014.
18. KATZ, V. Regulating the sharing economy. Berkeley: Berkeley Technology Law Journal, 2016.
19. LASTAUSKIENĖ, G. Ekonominiai argumentai teisėje: jų vieta ir ribos. *Teisė*, 2013, t. 89.
20. MURAUŠKAS, D. Ekonominės teisės analizė: metodologinės prielaidos ir tyrimų kryptys. *Teisė*, 2012, t. 84.
21. POSNER, R. A. An Economic Approach to Legal Procedure and Judicial Administration. Chicago, U.S., 1973.

22. POSNER, R. A. *Economics, Politics, and the Reading of Statutes and the Constitution*. Chicago, U.S., 1982.
23. POSNER, R. A. *Statutory Interpretation-in the Classroom and in the Courtroom*. Chicago, U.S., 1983.
24. POSNER, R. A. *The Economic Analysis of Law*. Chicago, U.S., 1972.
25. POSNER, R. A. *The Present Situation in Legal Scholarship*. New Haven, U.S., 1981.
26. POSNER, R. A. *Utilitarianism, Economics, and Legal Theory*. Chicago, U.S., 1979.
27. RUSSELL, R ir WILKINSON, M. *Microeconomics: a Synthesis of Modern and Neoclassical Theory*. New York, 1979.
28. SALZBERGER, E. M. *The Economic Analysis of Law: The Dominant Methodology for Legal Research*. Israel, University of Haifa, 2007.
29. SAMUELSON, P. *Economics*. U.S., 1976.
30. SCOTT, I. ir BROWN, E. *Redefining and Regulating the New Sharing Economy*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Journal of Business Law, 2017.
31. SMITH, A. *An Inquiry into the Nature And Causes of the Wealth of Nations*. Scotland, United Kingdom, 1776.
32. VELJANOVSKI, C. G. *The New Law-and-Economic*. Oksford: Centre for Socio-Legal Studies, 1982.
33. WYMAN, K. M. *Problematic Private Property: The Case of New York Taxicab Medallions*. New Haven: Yale Journal on Regulation, 2013.
34. WYMAN, K. M. *Taxi Regulation in the Age of Uber*. New York: New York University Journal Legis, 2017.

Teismų praktika:

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gruodžio 20 d. sprendimas *Asociación Profesional Elite Taxi prieš Uber Systems Spain* SL C-434/15, ECLI:EU:C:2017:981.
2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gruodžio 19 d. sprendimas *Airbnb Ireland prieš Association pour un hébergement et un tourisme professionnels (AHTOP)* C-390/18, ECLI:EU:C:2019:1112.
3. U.S. Court of Appeals For the Seventh Circuit. 2016 m. spalio 7 d. Sprendimas *Illinois Transportation Trade Association v. City of Chicago*, Nr. 16-2009, -2077, & -2980. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-04-11]. Prieiga per internetą:

- <<https://assets.documentcloud.org/documents/3126078/Illinois-Transport-v-Chicago-1.pdf>>.
4. U.S. Court of Appeals For the Seventh Circuit. 2016 m. spalio 7 d. Sprendimas Joe Sanfelippo Cabs, Inc. v. *City of Milwaukee*, Nr. 16-1008. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-04-11]. Prieiga per internetą: <<https://assets.documentcloud.org/documents/3126079/Sanfelippo-v-Milwaukee.pdf>>.
 5. U.S. Supreme Court of the State of California. 2018 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Dynamex Operations West, Inc. v. Superior Court*, Nr. S222732. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-03]. Prieiga per internetą: <<https://scocal.stanford.edu/opinion/dynamex-operations-west-inc-v-superior-court-34584>>.
 6. U.S. United States District Court District of Massachusetts. 2014 m. kovo 27 d. Nr. 13-10769-NMG. *Bos. Cab Dispatch, Inc. v. Uber Techs., Inc.* [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://casetext.com/case/bos-cab-dispatch-inc-v-uber-techs-1>>.

Nacionalinių ir tarptautinių organizacijų leidiniai, išvados, išaiškinimai:

1. Become a certified host. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://shorttermrentals.sfgov.org/hosting/become-certified>>.
2. Dalijimosi ekonomikos plėtrai svarbi aiški reguliavimo sistema ir patikima vartotojų apsauga. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-08]. Prieiga per internetą: <<https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/dalijimosi-ekonomikos-pletrai-svarbi-aiski-reguliavimo-sistema-ir-patikima-vartotoju-apsauga>>.
3. ES vartotojų apsaugos taisyklės. „Airbnb“ tobulina savo pasiūlymų atisykles. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-09]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_19_3990?fbclid=IwAR3APTh9OBgWDFJsRTuvhcIlcSSUKNMCITgRbZt7L42-4gvsA8P0Y3G6ynk>.
4. France Tax Administration. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <http://taxesejour.impots.gouv.fr/DTS_WEB/FR/PAGE-Consult-rwd.awp?ID=91054CAGRANDEPARISSUDSEINEESSONNESENART>.
5. Individuali veikla pagal pažymą. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.vmi.lt/cms/vykdamiems-individualia-veikla>>.

6. Individuali veikla verslo liudijimo forma. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.vmi.lt/cms/documents/10174/8274962/KD-8669+ilgoji+VL+atmintin%C4%97/8af38d60-4652-4b67-a723-4d8f070189e4>>.
7. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Europos bendro vartojimo ekonomikos darbotvarkė. 2016, nr. 356. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/LT/COM-2016-356-F1-LT-MAIN-PART-1.PDF>> p. 3.
8. National League of Cities, City Rights in an Era of Preemption: A State-By-State Analysis. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-02]. Prieiga per internetą: <<https://www.nlc.org/resource/city-rights-in-an-era-of-preemption-a-state-by-state-analysis>>.
9. Overview of the Home-Sharing Ordinance. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.smgov.net/Departments/PCD/Permits/Short-Term-Rental-Home-Share-Ordinance/>>.
10. Tarpusavio skolinimo platformos. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/tarpusavio-skolinimo-platformos>>.
11. U.S. Department of Commerce Economics and Statistics Administration Office of the Chief Economist, Digital Matching Firms: A New Definition in the “Sharing Economy” Space. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://intuittaxandfinancialcenter.com/wp-content/uploads/2017/02/digital-matching-firms-new-definition-sharing-economy-space.pdf>>.

Kiti šaltiniai:

1. “Airbnb” Terms of Services. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.airbnb.lt/terms>>.
2. „Bolt” namų elektroninis puslapis. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://bolt.eu/lt/scooters/>>.
3. „CityBee” bendrosios naudojimosi taisyklės. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://contracts.citybee.lt/regulations/lt/20191031>>.
4. „Skelbiu.lt” bendrosios naudojimosi taisyklės. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.skelbiu.lt/pagalba.html>>.

5. „Spark” bendrosios naudojimosi taisyklės. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://user.espark.lt/api/agreements/latest/PrivatePersonAgreement/lt/lithuania>>.
6. „Vinted” bendrosios naudojimosi taisyklės. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vinted.lt/terms_and_conditions>.
7. „Vinted” kainoraštis. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vinted.lt/pricelist>>.
8. A flood of proposed changes to California’s AB 5 awaits state lawmakers. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-04]. Prieiga per internetą: <<https://www.latimes.com/california/story/2020-02-28/proposals-change-ab5-independent-contractors-labor-law-california>>.
9. Airbnb Newsroom. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-24]. Prieiga per internetą: <<https://news.airbnb.com/fast-facts/>>.
10. F. B. MCMANUS. Roman Baths. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vroma.org/~bmcmanus/baths.html>>.
11. Facts and figures as of December 2018. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.uber.com/en-PK/newsroom/company-info/>>.
12. How California Assebyl Bill 5 Affects The Gig Economy. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-06]. Prieiga per internetą: <<https://www.forbes.com/sites/forbesfinancecouncil/2020/01/10/how-california-assembly-bill-5-affects-the-gig-economy/#5debb9e67bf9>>.
13. How Much Are People Making From the Sharing Economy. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-06]. Prieiga per internetą: <<https://www.earnest.com/blog/sharing-economy-income-data/>>.
14. Kaip investuoti. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-10]. Prieiga per internetą: <<https://gosavy.com/lt/kaip-investuoti/>>.
15. Kaip tapti Bolt vairuotoju?. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-09]. Prieiga per internetą: <<https://blog.bolt.eu/lt/kaip-tapti-bolt-vairuotoju/>>.
16. KAPLAN, A. R. Regulation and the Sharing Economy. New York: New Your Law Journal, 2014. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.paulweiss.com/media/2561266/21july14_nylj.pdf>.
17. Keičiasi turistų rinkliavos surinkimo tvarka būsto nuomotojams per „Airbnb”. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <<https://turistorinkliava.vilnius.lt/naujienos/keiciasi-turisto-rinkliavos-surinkimo-tvarka-busto-nuomotojams-per-airbnb/25>>.

18. Lyft & Uber Driver Survey 2019: Uber Driver Satisfaction Takes a Big Hit. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-06]. Prieiga per internetą: <<https://therideshareguy.com/uber-driver-survey/>>.
19. Market share of the leading ride-hailing companies in the United States from September 2017 to December 2019. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.statista.com/statistics/910704/market-share-of-rideshare-companies-united-states/>>.
20. MILAŠIUS, A. Į tarpusavio skolinimo platformas plūstelėjo greito uždarbio mėgėjai. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.veidas.lt/i-tarpusavio-skolinimo-platformas-plustelejo-greito-uzdarbio-megejai>>.
21. MLECZKO, M. Sharing and traditional economy: a matter of substitutability... between cats and dogs?. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-05]. Prieiga per internetą: <<http://competitionlawblog.kluwercompetitionlaw.com/2017/03/24/sharing-traditional-economy-matter-substitutability-cats-dogs/>>.
22. Posner on Uber vs. Taxis: 'dogs and cats'. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-04-11]. Prieiga per internetą: <<https://www.chicagobusiness.com/article/20161007/NEWS10/161009859/uber-wins-victory-over-taxi-rivals-in-chicago-appeals-court>>.
23. RAEMDONCK, O. Sharing economy, enemy or ally of traditional business?. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.crescolaw.com/legal-updates/sharing-economy-enemy-or-ally-of-traditional-business>>.
24. Responsible hosting in France. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <<https://www.airbnb.com/help/article/1383/responsible-hosting-in-france>>.
25. San Francisco, CA. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.airbnb.com/help/article/871/san-francisco-ca>>.
26. Santa Monica, CA. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.airbnb.com/help/article/908/santa-monica-ca>>.
27. SHANKAR, S. Sharing economy shaking up traditional business models. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-05]. Prieiga per internetą: <<https://medium.com/global-intersection/sharing-economy-shaking-up-traditional-business-models-dce017c6b90>>.

28. SLEE, T. Sharing and Caring. [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.jacobinmag.com/2014/01/sharing-and-caring/>>.
29. Taxing Wages - The United States. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-06]. Prieiga per internetą: <<https://www.oecd.org/unitedstates/taxing-wages-united-states.pdf>>.
30. Terms of Use. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.uber.com/legal/en/document/?name=general-terms-of-use&country=united-states&lang=en>>.
31. The New 'Sharing Economy' Can Enrich Micro-Entrepreneurs But at What Cost? [interaktyvus, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.pbs.org/newshour/show/making-room-micro-entrepreneurs-sharing-economy>>.
32. The People Who Share. [interkatyvus, žiūrėta 2020-02-03]. Prieiga per internetą: <<https://www.thepeoplewhoshare.com/generation-share>>.
33. Top Cities Where Airbnb Is Legal or Illegal. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.investopedia.com/articles/investing/083115/top-cities-where-airbnb-legal-or-illegal.asp>>.
34. TORREGROSSA, M. The sharing economy. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.slideshare.net/speed101/the-rise-of-the-sharing-economy>>.
35. Turisto Rinkliava Vilniaus Mieste. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.vilnius-tourism.lt/informacija/apgyvendinimas/turisto-rinkliava-vilniaus-mieste/>>.
36. Uber Earnings: What Happened. Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.investopedia.com/uber-earnings-4774595>>.
37. Uber Technologies Inc. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-24]. Prieiga per internetą: <<https://www.nyse.com/quote/XNYS:UBER>>.
38. Uber's ride-hailing business hit with ban in Germany. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-09]. Prieiga per internetą: <<https://techcrunch.com/2019/12/19/ubers-ride-hailing-business-hit-with-ban-in-germany/>>.
39. VERLAINE, J. and JIM, B. Uber Insists 'Ceci N'Est Pas un Taxi' in City of Magritte. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-03-02]. Prieiga per internetą: <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2014-10-12/uber-insists-cesi-n-est-pas-un-taxi-in-city-of-magritte>>.

SANTRAUKA

Pastaraisiais metais dalijimosi ekonomika, kaip nauja ekonominė kryptis, sulaukia daug dėmesio iš įstatymų leidėjų bei aršių debatų tradicinės ekonomikos šalininkų tarpe dėl dalijimosi ekonomikos subjektams taikomų teisės aktų bei keliamų reikalavimų. Po Kalifornijos Asamblėjos Įstatymo Nr. 5 įsigaliojimo Kalifornijos valstijoje iškilo neproporcingo reguliavimo grėsmė dalijimosi ekonomikos subjektų atžvilgiu, kuri gali nulemti tolimesnę dalijimosi ekonomikos raidą, o ji yra labai glaudžiai susijusi su visos ekonomikos ir inovacijų raida. Reguliaciniai iššūkiai kylantys dalijimosi ekonomikai tuo pat metu kelia iššūkius ir teisei, įstatymų leidėjams bei pamatinėms konstitucinėms vertybėms. Siekiant kurti proporcingą reguliavimą, įstatymų leidėjams yra labai svarbu suprasti teisės poveikį naujai besivystančioms verslo rūšims, o tai galima padaryti tik vadovaujantis ekonomine teisės mokykla bei jos keliamomis teorijomis.

Magistro darbe, visų pirma, yra išsamiai apibūdinama dalijimosi ekonomika, jos išskirtinumas bei atskyrimas nuo tradicinės ekonomikos. Dalijimosi ekonomikos supratimas leidžia identifikuoti šią ekonomikos rūšį taikančius verslus bei palyginti juos su alternatyvias paslaugas ir / ar prekes teikiančiais tradiciniais verslais, kurių reguliaciniai skirtumai Lietuvoje, tam tikrose Europos Sąjungos šalyse ir Jungtinėse Amerikos Valstijose yra aptariami darbe. Daugiausia dėmesio skiriama esamo reguliavimo įvertinimui vadovaujantis ekonomiais argumentais teisėje. Pateikiami reguliaciniai pavyzdžiai, tokie kaip Kalifornijos Asamblėjos Įstatymas Nr. 5, kurie gali turėti esminės įtakos dalijimosi ekonomikai. Šie pavyzdžiai analizuojami vadovaujantis ekonominės teisės mokyklos teorijomis, kurių pagrindą sudaro Ričardo Posnerio leidiniai. Šios teorijos papildo ir tam tikrais atvejais pagrindžia darbe naudotus ekonominius argumentus bei leidžia išskirti pagrindinius principus, kurių turėtų laikytis įstatymų leidėjas ir / ar teismai priimdami sprendimus dalijimosi ekonomika pagrįstų verslų atžvilgiu. Darbe taip pat nurodomi kriterijai, kuriais vadovaujantis reguliavimą galima identifikuoti kaip perteklinį.

SUMMARY

Legal Challenges of Sharing Economy

Sharing economy, as a new economic direction, has recently received a great deal of attention from legislators and fierce debates among proponents of traditional economy due to legislation and requirements for sharing economy entities. After the California Assembly Bill 5 has entered into force, a disproportionate regulatory threat to the sharing economy has been created in the State of California, which may impact further development of the sharing economy and is very closely linked to the development of the innovation and economy as a whole. The regulatory challenges imposed on the sharing economy also challenge law, lawmakers and fundamental constitutional values. Understanding the impact of law on emerging businesses is crucial for lawmakers in order to create proportionate regulation whereas this can be best achieved through the theories of the School of Economic Law.

This master thesis, in particular, describes in detail the sharing economy, its uniqueness and separation from the traditional economy. Understanding of sharing economy allows to identify businesses that are using this type of economy and compare them with traditional businesses providing alternative services and/or goods, whose regulatory differences in Lithuania, certain European Union countries and the United States are discussed in the work. The main focus in this work is placed on the assessment of the existing regulation in the light of economic arguments in law. Regulatory examples, such as California Assembly Bill 5, which can have a significant impact on the sharing economy, are provided. These examples are analysed in accordance with the theories of the School of Economic Law, which are based on the publications of Richard Posner. These theories complement and, in some cases, substantiate the economic arguments used in the work and allow to identify the main principles that the legislator and/or courts should follow when making decisions regarding sharing economy based businesses. This work also outlines the criteria by which regulation can be identified as redundant.